

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Т. в. о. завідувача випускової кафедри

_____ Н. В. Коваленко

« ____ » _____ 2021 р.

ВИПУСКНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВР
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 051 «ЕКОНОМІКА»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

Тема: «Оцінювання впливу євроінтеграційних процесів на розвиток України»

Виконавець: Гавриш Олена Андріївна

Керівник: к.е.н., доцент Жаворонков Володимир Олександрович

Нормоконтролер: к.е.н., доцент Жаворонков Володимир Олександрович

КИЇВ 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та бізнес-адміністрування

Кафедра міжнародної економіки

Спеціальність: 051 «Економіка»

Освітньо-професійна програма: «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т. в. о. завідувача випускової кафедри

_____ Н. В. Коваленко

« ____ » _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання випускної роботи

Гавриш Олена Андріївна

(П.І.Б. випусника)

1. Тема роботи «Оцінювання впливу євроінтеграційних процесів на розвиток України» затверджена наказом ректора від «30» березня 2021 р. №515/ст.
2. Термін виконання роботи: з 17.05.2021 р. по 20.06.2021 р.
3. Вихідні дані роботи: статистичні дані, нормативно-правова база, електронні інформаційні джерела, матеріали періодичних видань.
4. Зміст пояснювальної записки: Поняття, передумови та цілі економічної інтеграції. Форми та етапи економічної інтеграції. Концептуальні засади інтеграції Європейського союзу, структура, сучасні проблеми. Соціально-економічні та інфраструктурні аспекти співробітництва. Напрями секторальної інтеграції Україна-ЄС. Оцінювання впливу інтеграційних процесів на розвиток України.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: Форми (стадії зрілості) міжнародної економічної інтеграції. Програми міжнародної допомоги з боку ЄС 2015-2019 рр. Секторальний розріз допомоги ЄС Україні на 2018-2020 рр. Передумови формування та успішного функціонування інтеграційних об'єднань. Прогрес виконання Україною Угоди про асоціацію з ЄС у 2017-2019 рр. Імпорт ЄС з України, € млн. Експорт ЄС до України.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Підпис керівника
1	Видача завдання	17.05.2021	
2	Збір та обробка статистичної інформації	17.05.2021- 20.05.2021	
3	Вивчення стану проблем, опрацювання джерел	21.05.2021- 24.05.2021	
4	Написання теоретичної частини	25.05.2021- 29.05.2021	
5	Написання аналітичної частини	30.05.2021- 31.05.2021	
6	Написання вступу та висновків	31.05.2021- 01.06.2021	
7	Оформлення пояснювальної записки, графічного матеріалу, підготовка доповіді, передзахист	02.06.2021- 04.06.2021	
8	Проходження нормоконтролю, перевірка на плагіат, оформлення документів до захисту, рецензування роботи, подання роботи на кафедру	04.06.2021- 20.06.2021	

7. Дата видачі завдання: «17» травня 2021 р.

Керівник випускної роботи _____

(підпис керівника)

Жаворонков В. О.

(П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання _____

(підпис випускника)

Гавриш О. А.

(П.І.Б.)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до випускної роботи «Оцінювання впливу євроінтеграційних процесів на розвиток України» 76 с., 6 рис., 3 табл., 27 літературних джерел.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ, ПРОЦЕС, ІНТЕГРАЦІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ, ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ, ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

Об'єкт дослідження - тенденції та перспективи розвитку міжнародної інтеграції, предметом дослідження - проблеми і перспективи розвитку європейського інтеграційного процесу на розвиток України.

Метою випускної роботи є вивчити вплив і оцінити перспективні напрями євроінтеграції України.

Методи дослідження: логіко-діалектичний метод; методи аналізу, синтезу та порівняльного аналізу; графічний та побудови аналітичних таблиць.

Значущість виконаної роботи та висновки: постійний моніторинг інтеграції України до Європейського Союзу, що дозволяє визначити пріоритетні проблеми та перспективні напрями євроінтеграції України.

Рекомендації щодо використаних результатів: рекомендується використовувати при написанні звітів щодо сучасного стану євроінтеграційних процесів.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ: СУТНІСТЬ, ФОРМИ, СТРУКТУРА ЄС.....	8
1.1. Поняття, передумови та цілі економічної інтеграції	8
1.2. Форми та етапи економічної інтеграції	19
1.3. Концептуальні засади інтеграції Європейського союзу, структура, сучасні проблеми.....	27
Висновки до розділу 1.....	38
РОЗДІЛ 2. СТАН ТА ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС.....	40
2.1. Соціально-економічні та інфраструктурні аспекти співробітництва.....	40
2.2. Напрями секторальної інтеграції Україна-ЄС.....	50
2.3. Оцінювання впливу інтеграційних процесів на розвиток України.....	57
Висновки до розділу 2.....	64
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Характерною особливістю міжнародних відносин на сучасному етапі є розвиток інтеграційних процесів. Починаючи з другої половини ХХ століття, інтеграція стала провідним інструментом, яка прискорила розвиток регіональних економік країн-членів інтеграційних об'єднань і підвищила їх конкурентоспроможність на світовому ринку. В даний час неможливо уявити діяльність будь-якого суб'єкта в ізоляції від навколишнього світу. На відміну від звичайного співробітництва, побудованого, головним чином, на торгівлі, міжнародна інтеграція відрізняється подальшим поглибленням всебічних зв'язків, нарощенням виробничих процесів окремих країн, а також допомагає країнам більш раціонально використовувати сировинні, паливні, трудові ресурси і поліпшити територіальний поділ праці. Однак, поряд з позитивними факторами в процесі розвитку інтеграції, існують і негативні моменти, стикаючись з якими країни затягують процеси об'єднання на довгі роки, що не може позитивно позначатися на їх економіці і призводить до негативних наслідків.

Відповідно до ряду об'єктивних, а також суб'єктивних причин центром розвитку інтеграції стала Європа, яка за всю свою історію пройшла і опанувала майже всі можливі способи взаємодії між суб'єктами міжнародного життя, від їх прагнення взаємного знищення до тісної співпраці, що плавно перейшло до взаємного злиття. Можна сказати, що мова йде про перетворення економік окремих держав в єдиний багатонаціональний господарський комплекс з утворенням наднаціональних інститутів.

Таким чином, інтеграційні процеси є якісно новою формою міждержавної взаємодії, яка характеризується загальною спрямованістю до виникнення міждержавних і наддержавних зароджень. Динамічний розвиток інтеграційних процесів є найважливішою характеристикою сучасного світового господарства. У зв'язку з цим існує необхідність вивчення закономірностей розвитку інтеграції для побудови повноцінної картини світу.

Об'єкт дослідження - тенденції та перспективи розвитку міжнародної інтеграції.

Предмет дослідження - проблеми і перспективи розвитку європейського інтеграційного процесу на розвиток України.

Мета дослідження - вивчити вплив і оцінити перспективні напрями євроінтеграції України.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені такі завдання:

- дослідити поняття, передумови та цілі економічної інтеграції;
- розуміти форми та етапи економічної інтеграції;
- дослідити концептуальні засади інтеграції Європейського союзу, структуру, сучасні проблеми;
- провести аналіз соціально-економічних та інфраструктурних аспектів співробітництва;
- провести характеристику напрямам секторальної інтеграції Україна-ЄС;
- оцінити вплив інтеграційних процесів на розвиток України.

Теоретичну основу дослідження склали наукові праці провідних вчених-економістів, матеріали науково-практичних конференцій і наукової преси, а також нормативно-правові акти та статистична звітність, енциклопедичні та довідкові видання.

Рішення поставлених завдань здійснено на основі системного підходу з використанням таких методів: порівняння і узагальнення, аналізу і синтезу, економіко-статистичного моделювання. При обробці фактичного матеріалу використовувалися табличні і графічні прийоми візуалізації статистичних даних.

Статистичною базою дослідження послужили дані Державної служби статистики України, матеріали періодичних видань, а також матеріали, представлені в спеціалізованих виданнях і засобах масової інформації, мережі Internet.

Структура і обсяг роботи. Випускна робота складається зі вступу, двох розділів, що включають шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Робота містить 76 сторінок тексту, 3 таблиці, 6 рисунків; список бібліографічних посилань використаних джерел містить 27 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ: СУТНІСТЬ, ФОРМИ, СТРУКТУРА ЄС

1.1 Поняття, передумови та цілі економічної інтеграції

XX століттю були притаманні значні зміни в міжнародному житті, якщо основним змістом початку цієї епохи були боротьба і співробітництво держав капіталістичної і соціалістичної систем, то останнє десятиліття - світ зазнав значних змін, основним з яких слід визнати розпад соціалістичної системи, що створила нову соціально-економічну і правову ситуацію в світі. Поступово період боротьби переходить на новий рівень співпраці, стабільного та взаємовигідного партнерства держав, які все більш зближуються одна з одною в економічних і правових сферах. Нові тенденції у світі вимагають певних змін і міжнародного права, особливу роль в системі міжнародного права відіграє в сучасних міждержавних відносинах міжнародне економічне право. Саме норми цієї галузі міжнародного права регулюють відносини між суб'єктами в сфері міжнародних економічних відносин. Відносно новим явищем, що зародився в середині XX століття стала економічна інтеграція держав, що сприяє фрагментації співпраці на основі норм міжнародного права. На економічне співробітництво як в рамках міжнародних організацій, так і інтеграційних об'єднань впливає глобалізація, тобто універсалізація масштабів багатьох сторін життя світового співтовариства, в тому числі і економічної сфери. Міжнародна економічна інтеграція як специфічне явище в світовій економіці була викликана дедалі більшим міжнародним поділом праці і прагненням держав до взаємного забезпечення сприятливих умов торгівлі та її розширення.

В даний час міжнародна економічна інтеграція є одним з найважливіших і визначальних чинників розвитку національних економік і характеризується такими процесами, які відбуваються в сучасних міжнародних відносинах, як посилення торговельних, виробничо-технологічних, фінансових зв'язків,

глобалізація та інтернаціоналізація економіки, активне утворення міждержавних об'єднань з передачею певних повноважень держав-учасників.

Серед факторів, що сприяють посиленню інтеграційних процесів слід виділити:

- високий ступінь міжнародної спеціалізації і поділу праці;
- географічне розташування держав, що беруть участь в інтеграційному об'єднанні, наявність між ними спільних кордонів і історично сформованих економічних зв'язків;
- досить близькі за рівнем соціально-економічні умови і схожість національного законодавства, що регулює питання економічних відносин.

Для інтеграційних економічних об'єднань характерне утворення єдиних механізмів регулювання економіки, тісна співпраця не тільки в економічній сфері, але і проведення узгодженої міждержавної економічної політики.

Акцентуючи увагу на першому постулаті, професор В.М. Шумилов визначає економічну інтеграцію як процес взаємодії в міжнародній економічній системі публічних і приватних осіб з метою встановлення розширеного економічного простору, в якому можуть вільно функціонувати різні фактори виробництва: товари/послуги, фінанси, інвестиції, робоча сила.

Економісти Л.М. Максимова і І.Я. Носкова визначають інтеграцію - як міждержавне регулювання економічної взаємозалежності, формування регіонального господарського комплексу з урахуванням потреб регіону в цілому, створення єдиного внутрішнього ринку, зростання продуктивності праці і рівня життя в країнах, що об'єдналися. Слід звернути увагу, що інтеграція сприяє значному зниженню або ліквідації юридичних бар'єрів на шляху економічного співробітництва. У цьому контексті економічна інтеграція виступає в якості способу узгодження та взаємоузгодження економічних інтересів держав-учасників інтеграційного об'єднання, зближення національних економік, призводить до створення інституційної системи, яка управляє процесом міждержавного зближення в економічній сфері, на основі норм міжнародного і міжнародного економічного права.

Економічна інтеграція здійснюється на двох рівнях: перший - через міжнародні економічні організації і другий - через регіональні інтеграційні об'єднання.

В результаті інтеграційних процесів відбувається поступове утворення міждержавного економічно і політично єдиного, цілісного простору, інституційно-структурованого, яке стає самостійним суб'єктом міжнародних економічних відносин. Це дозволяє країнам-учасникам інтеграційного об'єднання підвищити ефективність національних господарств, оптимізувати використання національних ресурсів, прискорити темпи економічного розвитку.

Таким чином, міжнародна економічна інтеграція - це досить висока, ефективна і перспективна ступінь розвитку світової економіки, якісно новий і більш складний етап інтернаціоналізації господарських зв'язків, що супроводжуються формуванням особливих систем політичного, економічного і правового об'єднання на узгоджених міжнародно-правових нормах і правилах. На цьому ступені інтеграції відбувається не тільки зближення національних економік, а й правове забезпечення спільного вирішення економічних завдань. При цьому економічна інтеграція, зокрема, виражається у виді:

- співпраці між національними господарствами різних країн і повної або часткової їх ідентифікації;
- ліквідації бар'єрів в переміщенні товарів, послуг, капіталу, робочої сили між цими країнами;
- зближення ринків кожної з окремих країн з метою створення єдиного (загального) ринку;
- зменшення відмінностей між господарюючими суб'єктами, які належать до різних держав;
- ліквідації будь-якої форми дискримінації з боку інших іноземних партнерів.

Міжнародна економічна інтеграція розвивалася на базі економічного співробітництва держав, яке спочатку зачіпало лише сферу обігу товарів і здійснювалося тільки в формі міжнародної торгівлі. Міжнародне економічне

співробітництво - це вищий рівень співпраці, яке призвів до розвитку стійких господарських зв'язків між країнами і народами, виходу процесу відтворення за рамки національних кордонів.

Для міжнародної економічної інтеграції як нового етапу міжнародного економічного співробітництва характерні наступні особливості:

- взаємопроникнення і тісний зв'язок національних виробничих процесів, що супроводжуються структурними змінами в економіці держав-учасників інтеграційного об'єднання;

- утворення єдиної ринку в товарній, інвестиційної та інших областях, створення єдиних механізмів у фінансовій сфері і формування спільного економічного простору;

- створення міждержавних інституційних структур та передача їм частини компетенцій держав-учасників, формування специфічних механізмів регулювання економічних відносин;

- уніфікація національного законодавства (насамперед, в економічній сфері) і утворення відповідного загального правового простору;

- узгодження внутрішньої економічної і соціальної політики і проведення розробка єдиного підходу до відносин з країнами, які не входять до інтеграційного об'єднання;

- встановлення торгово-економічних, технічних, адміністративних та інших обмежень щодо третіх країн.

Слід зазначити, що рівень зазначених особливостей в різних інтеграційних об'єднаннях, існуючих в світі, різний. Відмінності в формах економічного співробітництва держав і їх економічної інтеграції відображаються на змісті міжнародних договорів. Договори про міжнародне економічне співробітництво виконують функцію регулювання не тільки міждержавних зв'язків, а й зовнішньоекономічної діяльності держав-членів інтеграційних об'єднань. Договори про економічну інтеграцію регулюють міжнародні економічні відносини через спеціальний інституційний механізм - економічну інтеграційну об'єднання, при цьому договір про економічну інтеграцію як правило виступає в

якості установчого акту відповідного об'єднання. Слід звернути увагу, що міжнародні економічні організації, як і інші міжнародні організації функціонують на основі своїх статутів.

Економічна інтеграція здійснюється за двома напрямками: по-перше, в напрямку глобалізації, поширюючись при цьому на необмежену кількість держав, і, по-друге, в напрямку регіоналізації, охоплюючи окрему групу країн, розташованих, як правило, в одному географічному регіоні.

На відміну від інтеграції глобалізація - процес формування всеосяжної системи взаємовідносин між учасниками світового господарства. Вона відображає інтенсифікацію міжнародного поділу праці та розвиток кооперації, що ведуть до посилення взаємозв'язків і взаємозалежності національних економік. Глобалізація проявляє себе в різних аспектах міжнародних економічних відносин: світовий та зовнішньої торгівлі, міжнародному переміщенні факторів виробництва тощо.

Історія глобалізаційних процесів йде далеко в історію, але все ж, на думку економістів, глобалізація - феномен ХХ століття. Саме кінець століття на їхню думку виявив невідповідність між глобальним масштабом проблем, з яким стикається людство, і обмеженими, як правило, національно-державними засобами і методами їх вирішення. Однак, національно-державні форми людського буття поступово втрачають свою самодостатність, що змушує держави приймати участь в глобальних процесах в різних сферах суспільного життя. Одні автори, наприклад, В.Б. Кувалдін, пов'язують глобалізацію з процесом формування глобального людського співтовариства, інші - трактують глобалізацію як розвиток економічної та політичної взаємозалежності країн і регіонів до такого рівня, на якому стає можливою та необхідною постановка питання про створення єдиного світового правового поля і світових органів економічного і політичного управління. Свій підхід до даної проблеми існує у західних фахівців. Наприклад, Дж. Стіглітз вважає, що глобальні процеси викликають суперечливі наслідки, тому що вони одночасно працюють на з'єднання і розрив всередині країн і між ними. Автор зазначає, що замість

створення великої єдиної економічної або політичної системи вони швидше розколюють, відокремлюють і поляризують цілі континенти. З цією думкою не можна не погодитися, ще й тому, що існують проблеми можливості керованості таким суспільним процесом, як глобалізація. Тому з'являються думки економістів, що для управління такими процесами, необхідний якийсь наднаціональний механізм, світовий уряд тощо.

Глобалізація - процес багатоелементний, тому, якщо розкласти його на складові, такі як народонаселення, нестача продовольства, деградація навколишнього середовища, епідемії, відсталість, бідність, тероризм, тіньова економіка тощо, то для їх вирішення необхідні єдині механізми регулювання, тобто потрібна система, здатна управляти глобалізаційними процесами в цих сферах. Відома система інститутів, створена під впливом глобалізаційних процесів, спрямованих на їх керованість - на універсальному рівні - це ООН, Бреттон-Вудські інститути, які зайняті вирішенням глобальних фінансових проблем, «велика вісімка», і більш пізнє утворення - «двадцятка» держав, лідери яких об'єдналися для координації управління критичними глобальними процесами. Однак, ці нові структури не володіють достатньою правосуб'єктністю для прийняття обов'язкових для їх учасників рішень.

На думку німецького вченого К. Зегберса «взаємодія, взаємопроникнення, взаємозалежність національних організмів стали настільки інтенсивні і органічні, що мимоволі виникає питання: якою мірою ми залишаємося в рамках вестфальської системи міжнародних відносин, що базуються на взаємовідносинах суверенних держав?» Відповідь категорична: «світ, який сформувався після підписання в 1648 р. Вестфальського миру і вже звичний світ, в якому відігравали головну роль держави, пішов у минуле». Разом з тим, автор не називає структуру, яка була б здатна замінити держави або їх об'єднання.

Слід підкреслити, що проблеми глобалізації, що впливають на економічні процеси по різному бачать різні економісти. Так, в своїх наукових працях доктор Дж. Бхакваті, досліджуючи економічну складову глобалізації, визначає її як інтеграцію національних економічних систем у світову економіку, яка

здійснюється за допомогою іноземних інвестицій, інтернаціоналізації торгівлі, забезпечення руху трудових ресурсів (міграція) і поширення нових технологій.

Професор Т. Пальмер, аналізуючи проблеми світової інтеграції зазначає, що глобалізація - це процес об'єднання всіх держав в єдину спільноту для здійснення спільних дій, вона являє собою комбінацію економічних, технологічних, соціокультурних та політичних сил.

Підсумовуючи, можна відзначити, що глобалізація економіки різних держав зажадала розвитку і вдосконалення системи міжнародного регулювання цих процесів для того, щоб відповідати потребам світу, що розвивається.

Позитивною стороною глобалізації економічних процесів безперечно можна вважати можливість використання одними державами досвіду інших країн, як на універсальному, так і на регіональному рівнях при збереженні особливостей національних правових систем і пріоритету національних інтересів. До негативних наслідків глобалізації можна віднести, по-перше, її вплив на політику країн, що розвиваються відмежуватися від цих процесів, створити такі структури, які в найменшій мірі впливали б на їх самостійність, по-друге, неможливість управляти глобальними процесами як правовими, так і неправовими засобами.

Як було показано, в зв'язку з глобалізацією економічного співробітництва з міжнародним правом надається домінуюча роль в координації поведінки суб'єктів міжнародного права в міжнародній економічній сфері відносин. Паралельно з процесами глобалізації розвивається і міжнародне право і законодавство держав. Завдання двох правових систем спрямовані на те, щоб забезпечити захист основних інтересів держав, їх економічний розвиток, тобто поставити ці процеси в правові рамки.

У літературі під міжнародною економічною інтеграцією розуміється, з одного боку, процес зближення і об'єднання, що протікає в сфері міждержавних економічних зв'язків, з іншого - результат цього процесу.

Термін «інтеграція» («об'єднання») означає відновлення, об'єднання в ціле частин, стосовно міжнародних відносин, означає ту чи іншу ступінь

економічного об'єднання в ціле країн світового господарства. Процеси інтернаціоналізації встановлюють межу розвитку продуктивних сил на рівні національної економіки. Виникає необхідність в наднаціональному економічному регулюванні. Таким чином, міжнародна економічна інтеграція може сприяти вирішенню протиріччя між інтернаціоналізацією господарського життя, з одного боку, і вузькими рамками національних економік - з іншого боку. В силу суперечливості цих процесів інтеграція носить регіональний характер. Міжнародна економічна інтеграція - процес економічної взаємодії країн, що призводить до зближення господарських механізмів і приймає форму міждержавних угод і узгоджено регульований міждержавними органами. Міжнародна економічна інтеграція є формою розвитку інтернаціоналізації та загальної її передумовою є поглиблення міжнародного розподілу праці (рис. 1.1).

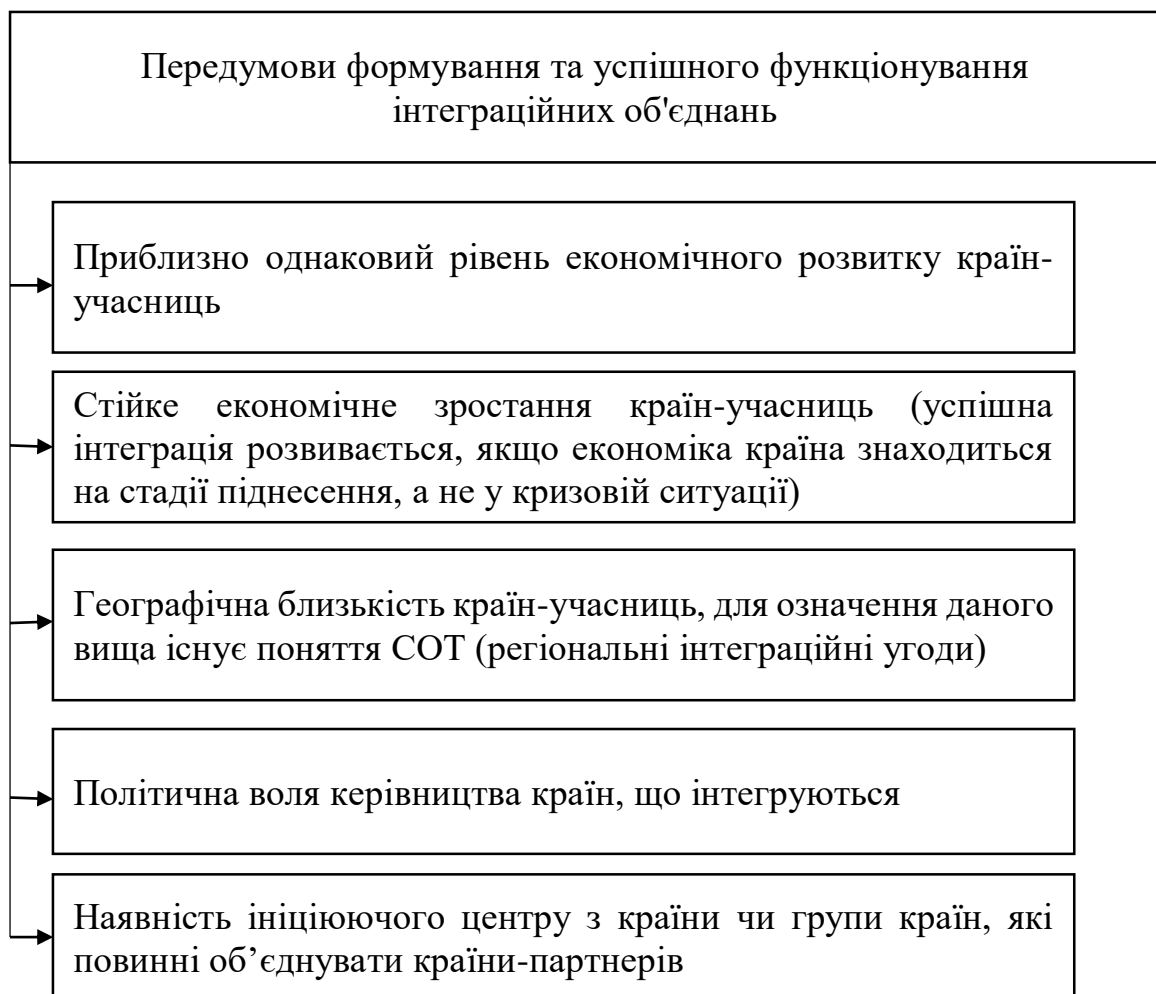

Рис. 1.1. Передумови формування та успішного функціонування інтеграційних об'єднань

Посиленню інтеграційних процесів можуть сприяти:

- географічна близькість, спільні географічні кордони;
- співставні рівні економічного розвитку і зрілості ринкових відносин.

Інтеграція розвивається більш успішно тоді, коли економіка країн знаходиться на підйомі. Історія показала, що країни, які знаходяться в кризовій ситуації, вкрай важко інтегруються одна з одною. Державній політиці в цей час притаманна антикризова спрямованість. Внутрішнє законодавство віддає перевагу національним інтересам, вводяться обмеження на вивіз капіталу, а, як відомо, для інтеграції необхідна свобода переміщення робочої сили, капіталу, товарів і послуг між державами;

- загальні економічні, політичні та інші проблеми розвитку. Наприклад, країни аграрно-сировинного профілю, що виготовляють не взаємодоповнюючі, а конкуруючі товари, слабо зацікавлені в розвитку взаємного обміну і здійснюють пошук зв'язків з більш розвиненими зарубіжними партнерами;

- етнічна, релігійна ідентичність народів, національних держав, що інтегруються;

- політична воля керівництва країн, що інтегруються. Так, поштовхом для створення всіх великих на даний час інтеграційних угруповань - Євросоюзу, НАФТА, МЕРКОСУР - стали ініціативи політичних керівників зацікавлених країн. Навпаки, протиріччя політичних інтересів посилює дезінтеграційні процеси на території СНД;

- «демонстраційний» ефект. Він трактується, як: в країнах, що створюють інтеграційні об'єднання, як правило, спостерігаються позитивні тенденції в економіці. Тому, в результаті об'єднання економік поглиблюються процеси спеціалізації, скорочуються трансакційні витрати і прискорюються темпи взаємної торгівлі. Конкуренція, що посилюється між виробниками різних країн, стимулює зростання якості товарів і створення нових технологій, зумовлює скорочення відносно неефективних виробництв, зазвичай призводить до припливу іноземних інвестицій на економічний простір, що інтегрується;

- «ефект доміно». Він означає прагнення країн, що не увійшли в інтеграційне угруповання, не залишитися осторонь від інтеграційних процесів, що відбуваються.

Цілі міжнародної економічної інтеграції:

- перш за все, це використання економіки масштабу з метою залучення прямих іноземних інвестицій, які з більшим бажанням приходять на ринки масштабних розмірів;

- створення сприятливого зовнішньополітичного середовища: для країн, розташованих географічно близько одна від одної, що мають схожі проблеми в галузях. Наявність між сусідами добрих відносин, підкріплених взаємними зобов'язаннями, є найважливішим політичним пріоритетом;

- рішення задач торгівельної політики: регіональні блоки дозволяють створити більш стабільне і передбачуване середовище для взаємної торгівлі, ніж багатосторонні торговельні переговори, інтереси учасників яких сильно різняться;

- сприяння структурній перебудові економіки: залучення країн, які створюють ринкову економіку або здійснюють корінні економічні реформи, до регіональних торговельних угод країн з більш високим рівнем економічного розвитку розглядається як найважливіший канал передачі ринкового досвіду, гарантія незмінності обраного курсу на ринку;

- підтримка галузей національної промисловості: інтеграційне об'єднання нерідко розглядається як спосіб підтримки національних виробників, для яких утворюється більш ширший регіональний ринок.

Саме принцип економічної корисності є необхідною умовою об'єднання народів в єдину систему. Економічна інтеграція обумовлює формування єдиного політико-правового простору. Слід відзначити, що економічні інтегративні союзи є менш тривалими, ніж політичні, які формуються на основі реалізації економічних інтересів. Це пояснюється тим, що економіка є найбільш утилітарною сферою, кожна із держав шукає найбільш вигідні шляхи її

функціонування, тому вони часто змінюють формати своїх економічних інтегративних об'єднань [2, с.25].

Взагалі світовий економічний розвиток, як відзначає дослідник Міхеєв В., протікає на фоні існування протиборства двох розповсюджених потреб – «потреби в інтеграційній мотивації» та «потреби в домінуванні». Звідси – перша потреба впливає із тенденції до переміщення все більшого числа економічних потреб на регіональний і глобальний рівні бачення, які не можливо виконати силами лише однієї країни. «Потреба в інтеграційній мотивації» реалізується у світовій економіці через функціонування глобальних, наприклад, МВФ та регіональних, наприклад, Євросоюз, НАФТА, АСЕАН торгових та фінансових інститутів, а також трансрегіональних органів – АСЕМ (Європа і Азія), АТЕС (Азія, Америка, Росія). Зауважимо, що в регіональному аспекті дана потреба найкраще працює в Європі, а от Китай та Японія поки в меншій мірі живуть по логіці «потреби в інтеграційній мотивації», являючись учасниками менш формалізованих об'єднань – АТЕС і АСЕАН плюс три (Китай, Японія, Південна Корея).

Друга ж «потреба в домінуванні» формується в міру поглиблення розриву між світовими економічними лідерами та іншими світовими гравцями на основі переваг перших в контролі над фінансовими потоками, природними ресурсами та перевагами їх ринкового «середовища існування». При цьому, дана потреба в регіональному змаганні є найбільш сильною в китайському та японському політико-економічному мисленні [6, с.54].

Економічна інтеграція є найбільш складним і важливим процесом об'єднання держав у єдину глобальну модель розвитку, оскільки вона визначає всі інші типи інтеграції. Хоча на сьогоднішній день і не склалося єдиної загальноновизнаної теорії економічної інтеграції, а натомість існує багато різноманітних визначень цього процесу, але з усіх визначень вимальовується єдине трактування економічної інтеграції як об'єднання національних економік в єдину систему в різних формах і на різних підставах.

1.2 Форми та етапи економічної інтеграції

Класифікація форм інтеграційного процесу була запропонована в 1961 р. відомим американським економістом угорського походження Б. Балаші [1], який виділив п'ять форм (стадій) інтеграції (рис. 1.2). Він показав, що даний процес спрямований на усунення різного роду дискримінаційних та обмежувальних дій і розвивається від більш простих форм економічної взаємодії країн до більш складних: зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний і валютний союз, повна економічна і політична інтеграція. Кожна наступна стадія інтеграції відрізняється від попередньої більш високим ступенем лібералізації руху результатів і факторів виробництва в рамках інтеграційного об'єднання. На вищій стадії відбувається гармонізація та уніфікація економічної, соціальної та валютної політики, встановлення наднаціональної системи органів управління.

Важливо відзначити, що найпростішою перед інтеграційною формою регіонального співробітництва можна вважати зону преференційної торгівлі, або преференційну торговельну угоду, в рамках якої країни-учасниці надають одна одній пільги і преференції в торгівлі на взаємних і невзаємних засадах, як виняток з режиму найбільшого сприяння [2].

За роки функціонування СОТ кількість укладених державами преференційних торгових угод збільшилася більш ніж в чотири рази. Зобов'язання держав, пов'язані з участю відразу в декількох преференційних торгових угодах, нашаровуються і суперечать одна одній, що істотно ускладнює процес координації положень преференційних торгових угод з багатосторонніми правилами СОТ і ускладнює виконання зобов'язань учасниками торговельних угод. Змінюється склад учасників угод - переважна більшість нових преференційних торгових угод укладається за участю країн, що розвиваються. При цьому, предметом угод виступає надання взаємних преференцій в торгівлі товарами і послугами як з розвиненими, так і з країнами, що розвиваються. Все частіше заключають крос-регіональні угоди.

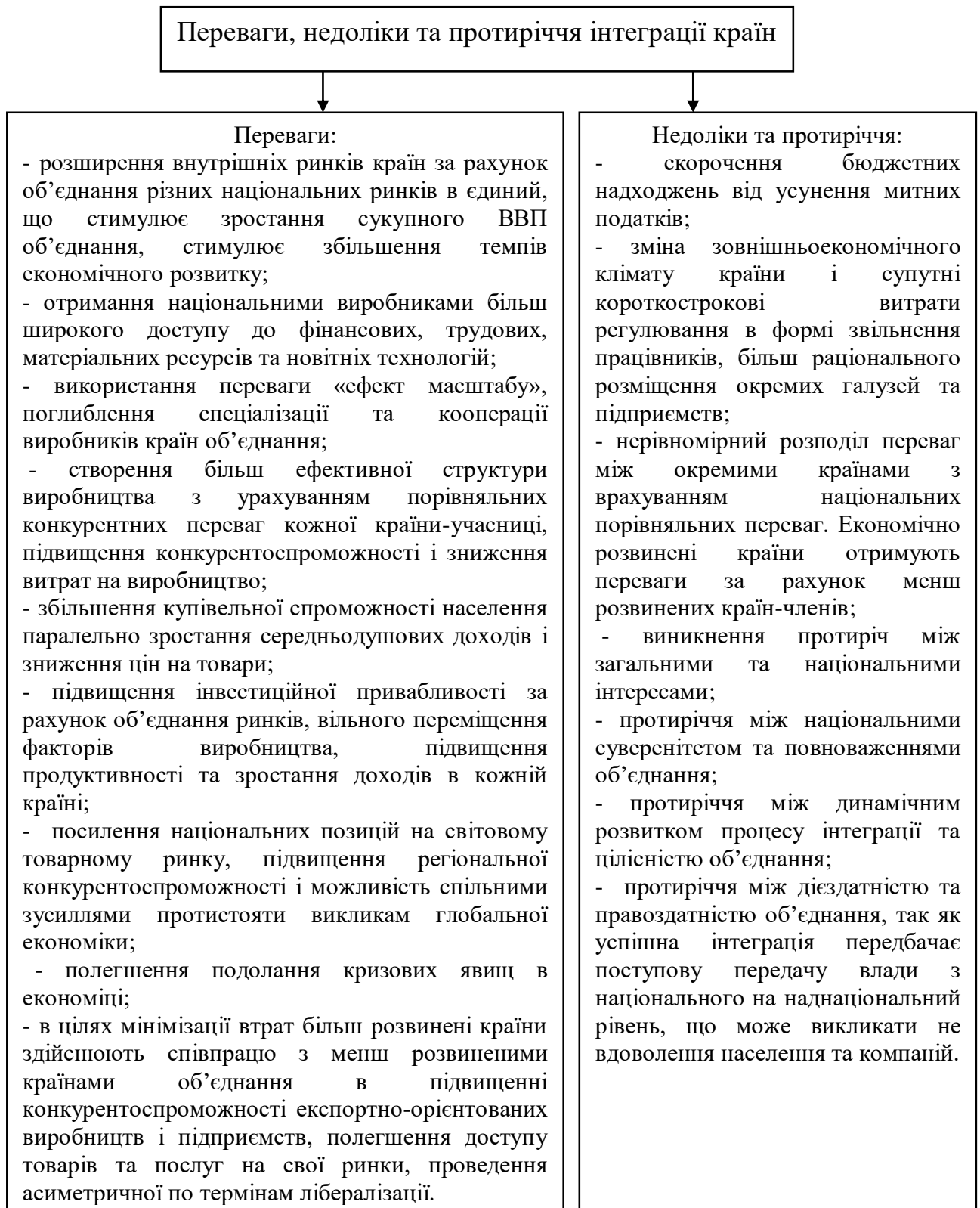

Рис. 1.2. Переваги, недоліки та протиріччя інтеграції країн

Ця форма є своєрідним перехідним етапом до інтеграційного процесу і на практиці реалізовувалася у багатьох об'єднаннях. На сучасному етапі багато

країн вважають за краще співробітництво саме в такій формі, не переходячи до більш глибоких стадій інтеграції економік.

Інтеграційні угруповання формуються в процесі міжнародної економічної інтеграції (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Форми (стадії зрілості) міжнародної економічної інтеграції

№ п/п	Форма	Характеристика
1	Зона вільної торгівлі	Скасування митних бар'єрів у взаємній торгівлі товарами між країнами-учасницями
2	Митний союз	Вільне переміщення товарів всередині угруповання доповнюється єдиним митним тарифом по відношенню до третіх країн. Таким чином, митний союз - це зона вільної торгівлі плюс єдиний зовнішньоторговельний тариф
3	Загальний ринок	Скасування всіх обмежень при взаємному переміщенні не тільки товарів і послуг, але і робочої сили і капіталу. Загальний ринок включає повну лібералізацію обміну товарами, послугами, капіталами і трудовими ресурсами
4	Економічний і валютний союз	Включає всі вищенаведені форми інтеграції, доповнюється проведенням державами-учасниками єдиної економічної і фінансової політики, створенням системи міждержавного регулювання соціально-економічних процесів, перехід на єдину валюту
5	Повна економічна та політична інтеграція	Новий багатонаціональний суб'єкт міжнародних економічних і політичних відносин, рух до створення єдиної федеративної або конфедеративної держави

Ці процеси відображають кардинальний відхід від односторонніх привілеїв у торгівлі з країнами, що розвиваються в рамках Загальної системи преференцій. Істотно розширився масштаб і поглибилася сфера розширення угод

- сучасні преференційні торгові угоди включають положення, що регулюють не тільки торгівлю товарами і послугами, а й інвестиції, права інтелектуальної власності, нетарифні бар'єри в торгівлі. Плани щодо укладення нових угод включають формування міжрегіонального партнерства такого як Транстихоокеанське партнерство, Трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство, Регіональне всеосяжне економічне партнерство. Подібні угоди безпрецедентні за складом учасників і масштабом охоплення.

Перша форма інтеграційної угоди - зона вільної торгівлі (ЗВТ) - передбачає, що країни-учасниці скасовують обмеження у взаємній торгівлі, але щодо третіх країн зберігають повну самостійність в проведенні своєї внутрішньої і зовнішньої політики. Подібна форма інтеграції реалізується в Асоціації держав Південно-Східної Азії, Співтоваристві з розвитку країн Південної Африки, Економічному співтоваристві країн Західної Африки тощо. Окремо варто підкреслити, що велика частина діючих в світі угод відноситься до категорії угод про зону вільної торгівлі і так званих угод про економічну інтеграцію (УЕІ) у термінології СОТ, що охоплюють торгівлю товарами, послугами, а також інші сфери, які фактично представляють собою розширені угоди про зону вільної торгівлі, тобто зону вільної торгівлі +/- або «глибоку і всеосяжну зону вільної торгівлі». Висока питома вага угод про ЗВТ та ЗВТ + багато в чому пояснюється специфікою різних форматів економічної інтеграції. ЗВТ та ЗВТ+ є початковими стадіями економічної інтеграції, які не вимагають наднаціонального регулювання і передачі істотних повноважень на наднаціональний рівень, проте при цьому можуть забезпечувати певні економічні вигоди. Прикладом ЗВТ+ є Північноамериканська зона вільної торгівлі, що є комплексною угодою про ЗВТ, яка охоплює торгівлю товарами і послугами, рух капіталів, прав інтелектуальної власності, екологічне та трудове співробітництво.

Зростання поширеності ЗВТ+ та УЕІ, які фактично порушують класичну послідовність стадій інтеграції, знімаючи бар'єри на шляху руху не тільки товарів, але також послуг і капіталу без формування наднаціональних інститутів,

є однією з найважливіших тенденцій у розвитку процесів економічної інтеграції в сучасному світі. Дані СОТ свідчать про те, що більше половини функціонуючих зон вільної торгівлі доповнюються угодами про економічну інтеграцію, тобто фактично є ЗВТ+ [3].

Домінування ЗВТ+ над звичайними ЗВТ особливо характерно для розвинених і країн, що найбільш динамічно розвиваються. Так, наприклад, до категорії «ЗВТ і УЕІ» можна віднести угоди, укладені в США, і значна частина угод, укладених ЄС, Японією, Канадою, Австралією, Китаєм, Республікою Корея. У той же час класичні зони вільної торгівлі продовжують переважати серед угод, укладених Російською Федерацією і країнами СНД, Туреччиною та іншими азіатськими країнами, які за рівнем розвитку економіки істотно відстають від світових лідерів.

Друга форма інтеграції - митний союз, суть якого полягає в знятті митних бар'єрів на товари і послуги не тільки в торгівлі між собою, але і в проведенні єдиної зовнішньоторговельної політики щодо третіх країн. Відповідно до ст. XXIV ГАТТ / СОТ митний союз передбачає заміну декількох митних територій однією, при цьому митні служби на внутрішніх кордонах скасовуються, а їх функції передаються відповідним службам на зовнішніх кордонах єдиної митної території. Створення митного союзу є більш досконалою формою інтеграції у порівнянні з зоною вільної торгівлі, оскільки відбуваються суттєві зміни в структурі виробництва і споживання країн, які уклали інтеграційну угоду. У країн, що створили митний союз, з'являється можливість впливати на зміну структури зовнішньої торгівлі, збільшуючи або зменшуючи взаємний товарообмін. Серед прикладів можна відзначити: Митний союз Євразійського економічного союзу, Південноамериканський спільний ринок, Загальний ринок країн Східної і Південної Африки тощо.

Заслуга в розробці механізму дії митного союзу належить канадському вченому Дж. Вайнеру, який виявив два ефекти, що виникають в результаті зміни митного регулювання - «ефект створення торгівлі» (англ. trade creation) і «ефект відхилення торгівлі» (англ. trade diversion). Він оцінював наслідки вступу в

митний союз для його учасників з точки зору зазначених ефектів, які відображають збільшення або зменшення добробуту країн в результаті укладення між ними угоди про митний союз, відповідно до якого усуваються митні збори, як правило, діють для країн, що виходять на світові ринки товарів і послуг.

«Ефект створення торгівлі» полягає в тому, що після укладення договору про створення митного союзу для споживачів цих країн через встановлення зовнішнього тарифу вище середнього по митному союзу відбудеться здешевлення іноземної продукції всередині митного союзу, тому споживачі будуть прагнути купувати більш дешевий товар всередині митного союзу у закордонних виробників, а не аналогічні товари вітчизняного виробництва. Відбувається витіснення менш ефективних національних джерел пропозиції більш ефективними зовнішніми, в результаті чого збільшується обсяг торгівлі. Таким чином, даний ефект призводить до заміщення виробництва в країні більш дешевим імпортом з країн-членів інтеграційного об'єднання.

«Ефект відхилення торгівлі» пов'язаний з «перемиканням» попиту країн митного союзу з поставок з третіх країн на джерела поставок з країн-партнерів, але при цьому країни-учасниці митного союзу втраять ті митні доходи, які могли б отримати, продовжуючи купувати товари в третіх країнах, а в умовах конкуренції і лібералізації торгівлі можливість купувати дешевше ті ж товари у колишніх постачальників істотно збільшиться. Таким чином, даний ефект передбачає заміщення імпорту з країн, що не входять в об'єднання, більш дорогим імпортом з країн-членів [4].

Ефекти створення і відхилення торгівлі є ключовими ефектами інтеграції на стадії митного союзу і обумовлені змінами в структурі постачальників, які і виступають найважливішою ціллю створення митного союзу. Відповідно до висновків Дж. Вайнера, виникнення ефекту створення торгівлі пов'язано з ростом сукупного добробуту країни, тоді як ефект відхилення торгівлі призводить до зниження рівня добробуту. Відповідно, мотивація країн до участі в інтеграційних процесах тим вище, чим більшою мірою ефект створення

торгівлі переважає над ефектом відхилення торгівлі. При цьому ефект створення торгівлі відображає рух в напрямку свободи торгівлі, в той час як ефект відхилення торгівлі - в сторону протекціонізму [5].

Істотною перевагою даної форми інтеграції є механізм ефективного впливу на створення конкурентних переваг при виробництві окремих товарів в рамках митного союзу. Результати митно-тарифного регулювання проявляються не тільки в різниці зовнішніх і внутрішніх цін, а й у відмінності темпів їх зростання, призводять до посилення конкуренції між іноземними постачальниками та національними товаровиробниками країн митного союзу.

Третя форма інтеграційного об'єднання країн представляє більш тісний контакт країн - спільний ринок (англ. common market). В доповнення до умов митного союзу спільний ринок передбачає усунення перешкод для вільного переміщення між країнами-учасницями всіх факторів виробництва (товарів, послуг, капіталу і робочої сили), зближення національних законодавств, стандартів, розвиток інституційних основ інтеграції, загальних органів управління. Це має сприяти більш ефективному витрачання сукупних ресурсів і поглибленню поділу праці, оптимізації виробничих структур, використання переваг «економії масштабу». Але на цьому етапі, як правило, зберігаються відмінності в національній економічній політиці, усунути які можна лише в процесі переходу на більш високу стадію інтеграції. Прикладами такого роду об'єднань можуть бути: Єдиний економічний простір Євразійського економічного союзу, Карибське співтовариство, Східноафриканське економічне співтовариство, Рада співробітництва арабських держав Перської затоки тощо.

Найбільш розвиненою формою інтеграції є економічний і валютний союз. У процесі його формування до всіх параметрів, які характерні для інших форм інтеграції, додається зближення національних стандартів і законодавства, взаємна конвергенція економік за такими параметрами, як дефіцит державного бюджету, відношення державного боргу до ВВП, темпи інфляції, обмінні курси національних валют і процентні ставки по довгостроковими кредитами. На цьому етапі інтеграції створюється загальна система регулювання економічних,

соціально-політичних проблем, формуються наднаціональні органи регулювання. Ще більш високою і комплексною стадією економічної інтеграції є доповнення економічного союзу країн, що об'єднуються валютним союзом, який передбачає перехід до єдиної валюти, для регулювання курсу якої і проведення єдиної валютної політики створюється єдиний центральний банк, забезпечується узгодження єдиної грошово-кредитної політики, відбувається становлення скоординованої макроекономічної політики. На даній стадії знаходиться найрозвиненіший з точки зору інтеграції об'єднання - Європейський союз.

Завершальною п'ятою стадією інтеграції є повна економічна і політична інтеграція, що припускає проведення єдиної економічної політики на основі уніфікації всієї законодавчої бази. На цьому етапі поступово формується новий багатонаціональний суб'єкт міжнародних економічних і політичних відносин, відбувається рух до створення єдиної федеративної або конфедеративної держави. Даної стадії ще не досягло жодне інтеграційне об'єднання в світі.

Міжнародна практика показала, що реальний інтеграційний процес може не збігатися з запропонованою схемою розвитку і в силу своєї внутрішньої суперечливості не може розвиватися прямолінійно і поступово, як припускають теоретичні моделі. Досвід регіональної інтеграції демонструє наявність значних труднощів на шляху створення спільного (єдиного) економічного простору і різну ступінь зацікавленості країн-членів в глибині взаємодії. Різноманіття моделей інтеграції в Європі, Північній Америці, Латинській Америці, Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, Африці, на Близькому Сході, Австралії і Океанії, показало істотну диференціацію країнних, регіональних, субрегіональних економічних систем і ключових параметрів розвитку, дозволяє відзначити часткову модифікацію класичної теоретичної схеми в одних випадках і істотну її трансформацію в інших. Процес розвитку того чи іншого інтеграційного об'єднання свідчить про те, що не існує ні чітких закономірностей, ні автоматизму між етапами інтеграції, все залежить від конкретних історичних умов, економічних і політичних інтересів країн, а також багатьох інших як внутрішніх, так і зовнішніх чинників.

Становлення і розвиток інтеграційних процесів залежать від різних обставин. Так, в Європі економічна інтеграція заохочувалася приватним капіталом, діяльність якого забезпечується розвиненим політико-правовим механізмом, міждержавними і наддержавними структурами, які регулюють рух факторів виробництва, тобто інституціоналізація економічного об'єднання проходить зверху вниз, завдяки чому інтеграційний процес в значній мірі наблизився до вирішення задач п'ятого завершального етапу. По суті, Євросоюз зміг створити еталонну модель економічної інтеграції, відмінною рисою якої є свідомо відмова країн-учасниць від частини національного суверенітету на користь наднаціонального регулювання. При цьому є дискусійні питання про співвідношення поглиблення інтеграції та розширення членського складу призвели до розвитку теорії «гнучкою Європи», тобто різношвидкісної інтеграції, яка передбачає в рамках одного об'єднання застосування різними країнами-членами різних форм інтеграції.

1.3. Концептуальні засади інтеграції Європейського союзу, структура, сучасні проблеми

Найбільш розвинуте інтеграційне об'єднання в світі на даний момент - Європейський Союз (ЄС). Він є найважливішим членом світової спільноти, одним з трьох основних і найбільш розвинених центрів сучасного світу, поряд зі Сполученими Штатами Америки та Японією.

Розширивши своє членство з 6 до 27 країн, організація пройшла всі основні етапи інтеграційного процесу. ЄС утворився на основі трьох інтеграційних співтовариств - Європейського об'єднання вугілля і сталі, Європейського співтовариства з атомної енергії та Європейського економічного співтовариства, створених в 50-ті рр.

Сама ідея створення «об'єднаної Європи» була не раз представлена різними політичними діячами, особливо в контексті військових конфліктів, що

мали місце в історії європейського регіону. Так, в XIX в. виникають різні варіанти ідеї про створення «Сполучених Штатів Європи».

О.В. Терьохіна пише, що «в 30-х рр. XIX ст., Дж. Мадзіні протиставив Священному союзу монархів Священний союз народів («Молоду Європу»). Він закликав всі європейські народи до об'єднання в боротьбі з абсолютистськими порядками. Ця спільна боротьба допомогла б народам Європи покінчити з феодальною роздробленістю і побудувати свої власні національні держави, засновані на принципах демократії і республіканізму» [8, с. 8]. Надалі, на думку Дж. Мадзіні, держави неминуче об'єдналися б в загальноєвропейський, а потім і в всесвітній «союз народів».

Одним з найбільш відомих прихильників цієї ідеї був великий французький письменник Віктор Гюго. У 1849 р В. Гюго, будучи головою на Всесвітньому конгресі прихильників миру в Парижі, виступив з промовою в якій озвучив ідею «Сполучених Штатів Європи» і надав їй, таким чином, широку популярність. «Настане день, коли всі народи на нашому континенті сформуєть європейське братство ... Настане день, коли ми побачимо ... Сполучені Штати Америки і Сполучені Штати Європи обличчям один до одного, простягаючи руку один одному через моря» [10, с. 75].

Пізніше, в міжвоєнний період, Ріхард Ніколас Куденгофе-Калергії заснував концепцію «Пан-Європи», яка лягла в основу сучасного політичного союзу Європи. Відповідно до даної концепції єдине європейське співтовариство повинно було будуватися на основі культурно-історичної спільності європейських народів, кожен з яких повинен був користуватися «широкою і повною внутрішньою автономією» [8, с. 8].

Куденгофе-Калергії був активним противником націоналізму, виступаючи проти утисків національних меншин. Поняття «Пан-Європа» в його працях «означало конфедерацію всіх європейських держав (крім Великобританії та Росії) з спільними інститутами в галузі торгівлі, фінансів і зовнішньої безпеки». Саме така форма конфедерації могла вивести Європу з глибокої кризи, а також

забезпечити на території європейських країн захист меншин і мирне вирішення численних суперечок, які виникають між країнами.

Ці ідеї вплинули на його сучасників, серед яких був прем'єр-міністр Франції Арістід Бріан, який в 1929 р. виголосив знамениту промову на користь Європейського Союзу перед Асамблеєю Ліги Націй.

Після Другої світової війни, ці ідеї зміцнилися і рух за об'єднану Європу продовжував активно розвиватися, прихильником пан-європейського руху, серед великих європейських політиків був У. Черчілль. Він виступав з ідеєю створення Сполучених Штатів Європи «як важливої умови відновлення миру на континенті і нормального післявоєнного розвитку європейських народів. Основою такого об'єднання, мало стати франко-німецьке зближення». Однак, він не представив жодної розробленої концепції для здійснення його ідеї. Кілька більш конкретних інтеграційних пропозицій надходили від французького діяча Жана Моне. Ж. Моне спробував знайти рішення, щодо спільної розробки потенціалів Рурського і Саарського басейнів, яке дозволило б забезпечити французьку промисловість рівними з німецькими умовами по видобутку вугілля, руди, чавуну і сталі. В результаті, йому вдалося розробити план, завдяки якому утворилося «Європейське об'єднання вугілля і сталі» до якого спочатку увійшли шість західноєвропейських країн. На основі цього об'єднання пізніше і був створений Європейський Союз, для сприяння миру, безпеки та економічного розвитку [10, с. 96].

На даний час ЄС складається з 27 держав-членів, включаючи колишні комуністичні країни Центральної і Східної Європи, які підписали Маастрихтський договір 1992 р.

Країни, що входять в ЄС: Австрія, Бельгія, Болгарія, Угорщина, Німеччина, Греція, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Кіпр, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Швеція, Естонія» (Додаток А). ЄС має власну офіційну символіку - прапор і гімн. Гімном ЄС є «Ода радості» Людвіга Ван Бетховена. ЄС не має офіційної столиці (країни-члени є по черзі

головами Співтовариства протягом півроку згідно латинського алфавіту), більшість основних інститутів ЄС розташовані в Брюсселі (Бельгія), а також Люксембурзі, Страсбурзі, Франкфурті-на-Майні та інших великих містах Європи. Характерною особливістю ЄС є подвійність в визначенні його статусу, тобто він містить як елементи міжнародної організації, так і елементи державності в формі федерації або конфедерації.

Країни-учасниці ЄС мають загальний митний союз, єдиний ринок, на якому вільно переміщуються товари, послуги, люди і капітал, загальну торговельну, сільськогосподарську політику. 19 держав-членів використовують єдину валюту (євро). Двадцять шість членів ЄС беруть участь в Шенгенській зоні вільного пересування, в якій фізичні особи можуть подорожувати без митного і паспортного контролю (Додаток Б). Крім того, як зазначає Н.Ю. Ільїн, «ЄС розробив загальну зовнішню політику, вжив заходи щодо розробки спільних заходів в області безпеки і як і раніше прихильний розширенню, особливо по відношенню до країн Західних Балкан».

Відповідно до «Договору про Європейський Союз», підписаному відразу після вступу в силу Лісабонського договору в 2007 р., і почав свою діяльність з 2009 р. ЄС, має загальні для країн-членів цінності: «Людську гідність, свободу, демократію, рівність всіх громадян перед законом, верховенство закону і прав людини знаходяться під захистом Хартії ЄС про основні права. Ці цінності є спільними для країн-членів суспільства, в якому переважають інтеграція, терпимість, справедливість, солідарність і не дискримінація» [1].

Головними цілями Європейського Союзу, відповідно до ст. 3 «Договору про Європейський Союз», є:

- в сфері прав і свобод людини: сприяння миру, його цінностям і благополуччю його громадян; забезпечення громадянам ЄС свободи, безпеки і справедливості без внутрішніх кордонів;

- в економічній сфері: створення єдиного внутрішнього ринку на основі висококонкурентної ринкової економіки з повною зайнятістю і соціальним прогресом, а також високого рівня захисту і поліпшення якості навколишнього

середовища; сприяння науково-технічному прогресу; зміцнення економічної, соціальної та територіальної згуртованості і солідарності між країнами-членами; створення економічного і валютного союзу, валютою якого є євро.

- в соціальній сфері: боротьба з соціальною ізоляцією і дискримінацією, заохочення соціальної справедливості, забезпечення рівності між жінками та чоловіками, розвиток солідарності між поколіннями і захист прав дитини; повагу до багатого культурного і мовного розмаїття;

- в сфері зовнішньої політики: підтримка і просування цінностей та інтересів ЄС, захист своїх громадян. Союз сприяє підтриманню миру, безпеки, сталого розвитку Землі, а також солідарності та взаємної поваги між народами, вільної та справедливої торгівлі, подолання бідності і захисту прав і свобод людини, а також суворому дотриманню і розвитку міжнародного права, включаючи повагу до принципів Статуту Організації Об'єднаних Націй [2].

Для реалізації даних цілей, а також спільного просування колективних інтересів і розробки, реалізації спільної політики держави-члени Європейського Союзу, відповідно до договорів, створили розгалужену структуру управління з цілим рядом різних інститутів (додаток В).

Ядром всього механізму управління ЄС (єдиним інституційним механізмом) є такі, інститути: Європейська рада, Європейський парламент, Рада Європейського Союзу, Європейська комісія, Суд. Є також допоміжні і консультативні органи: Європейський центральний банк, Економічний та соціальний комітет, Комітет регіонів і Рахункова палата (або Палата аудиторів).

Важливо відзначити, що структура інститутів ЄС відрізняється від державної структури управління «вона заснована не на традиційному поділі влади на законодавчу, виконавчу і судову. В основі виділення рівнів влади в ЄС - обсяг повноважень інститутів ЄС» [12, с. 120]. Так, наприклад, якщо Суд ЄС можна сміливо вважати судовим органом, то законодавчі функції належать одночасно Раді ЄС, Європейській комісії та Європарламенту, а виконавчі – Комісії і Раді. Одні з яких складаються з членів, що діють в якості офіційних

представників держав в ЄС, інші пропонуються національними урядами, але діють від імені всього Співтовариства.

Таким чином, можна сказати, що Рада Європейського Союзу представляє уряд, Парламент представляє громадян, а Комісія представляє європейські інтереси. К. Арчик зазначає, що прийняття рішень по великому колу економічних і соціальних питань має наднаціональне значення, так як держави в значній мірі об'єднали свої національні суверенітети. Крім того, рішення, прийняті в таких напрямках, як зовнішня політика, вимагають одноголосного схвалення всіх 27 держав-членів [3, с. 4].

Вищим політичним органом Європейського Союзу є Європейська рада. Європейська рада виступає в якості стратегічного керівництва і рушійної сили політики ЄС. До її складу входять глави держав і урядів 27 держав-членів, за участю міністрів закордонних справ і голови Комісії. «Європейська рада очолюється головою (президентом), що обирається строком на два з половиною роки з можливістю повторного переобрання» [1]. Він є головним представником ЄС на міжнародній арені і головує на засіданнях Європейської ради організовуючи її роботу і сприяючи досягненню консенсусу.

Зустрічі глав держав проходять не менше 4 разів на рік в рамках так званих «самітів ЄС», найчастіше проводяться в Брюсселі. На самітах визначаються основні стратегічні напрямки розвитку ЄС і розробляється генеральна лінія подальшої політичної інтеграції.

Європейська Рада має значення якоїсь вищої інстанції, до якої Комісія ЄС і Рада Міністрів можуть апелювати в складних випадках. Ця функція Європейської Ради обумовлена високим рівнем повноважень, якими володіють глави держав і урядів в своїх країнах, «в принципі Європейська рада приймає політичні, а не законодавчі рішення, які потім повинні бути втілені в юридично зобов'язуючих актах Спільноти і потім вже реалізовані на практиці інститутами ЄС» [14, с. 85].

Наступним органом є Рада Європейського Союзу (або Рада Міністрів). До її складу входять міністри від 27 національних урядів країн-членів, по одному

міністру від кожного національного уряду. Те, які міністри присутні на засіданні, залежить від того, які питання стоять на порядку денному. Наприклад, міністри закордонних справ зустрінуться для обговорення Близького Сходу, міністри сільського господарства для обговорення сільськогосподарських субсидій, якщо Рада обговорюватиме екологічні питання, то на нараді будуть присутні міністри доквілля, і збори будуть «Радою з питань навколишнього середовища». Таким чином, Рада може збиратися одночасно в різних складах, хоча теоретично існує тільки одна Рада. Засідання проходять двічі на рік і кожне, як правило, отримує назву відповідно до найменування міста, в якому воно проводилося, при цьому штаб-квартира Ради ЄС розташовується в Брюсселі. Головування в Раді здійснюється урядом держави-члена. Кожні шість місяців президія змінюється в порядку, заздалегідь визначеному членами Ради, «на відміну від Європейського парламенту та інших інститутів ЄС, які за своєю природою є наднаціональними, Рада служить тією ланкою в системі Європейського Союзу і Європейського співтовариства, де повноважні представники національних держав захищають свої національні інтереси і приймають рішення, лише в кінцевому рахунку втілюючи загальний інтерес ЄС» [14, с. 85]. Проте, хоч і Рада Міністрів в деякому роді підзвітна національним урядам, її рішення не можуть бути скасовані.

Згідно «Договору про Європейський Союз» Рада має шість ключових обов'язків: спільно з Європарламентом вона приймає європейські закони в багатьох напрямках політики і затверджує бюджет, також координує національні суди, поліцію і економічну політику держав-членів, укладає міжнародні угоди між Союзом та іншими країнами або міжнародними організаціями та сприяє розвитку ЄС [1]. Таким чином, Європейська Рада дає необхідний поштовх розвитку організації і визначає загальні політичні директиви Союзу.

Всі рішення приймаються шляхом голосування, одноголосно або кваліфікованою більшістю, в залежності від того чи іншого напрямку політики. Кількість голосів кожної країни ЄС закріплені в Ніщцькому договорі і залежать від її розмірів: «Німеччина, Франція, Італія - 10 голосів, Іспанія - 8, Бельгія, Греція, Нідерланди, Португалія - 5, Австрія і Швеція - 4, Данія, Ірландія,

Фінляндія - 3, Люксембург - 1. Для того щоб заблокувати будь-який законопроект, необхідна наступна пропорція блокування - 25 з 86» [1].

Європейський парламент, як зазначено в ст. 14 і 223 «Договору про Європейський Союз», розділяє законодавчі та бюджетні повноваження Союзу з Радою ЄС. Європарламент складається з 751 депутата, які обираються терміном на 5 років громадянами Європейського Союзу для представлення своїх інтересів. Вибори проходять в кожній державі Союзу. «Члени парламенту (депутати) об'єднуються не за національною ознакою, а відповідно до приналежності до того чи іншого політичного напрямку, що дійсно допомагає зміцненню політичних зв'язків в ЄС. В Європарламенті представлені всі політичні погляди на європейську інтеграцію, від сильно про- федералістичних до відкрито євроскептичних». Штаб-квартира Європарламенту розташовується в Страсбурзі, генеральний секретаріат в Люксембурзі, також деякі засідання проходять в Брюсселі. Парламент здійснює демократичний контроль Європейської комісії. Він має право затверджувати або відхиляти кандидатури уповноважених або засуджувати Комісію в цілому. Також має право (яким він ніколи не користувався) розпуску Комісії більшістю голосів. Крім того, Парламент розділяє з Радою владу над бюджетом ЄС і тому може впливати на витрати ЄС. В кінці процедури він приймає або повністю відкидає бюджет, що приймається. Не менш важливо схвалення Парламенту і в питанні прийняття до Співтовариства нових членів, асоційоване членство і торгових договорів з третіми країнами.

Таким чином, Європейський парламент виконує три основні функції: контроль Європейської комісії, законодавства і бюджетування спільно з Радою ЄС.

Для проведення єдиної валютно-фінансової політики і вирівнювання рівня економічного розвитку різних регіонів Союзу були утворені: Єдиний центральний банк, Європейський інвестиційний банк, Європейська рахункова палата, Європейський фонд розвитку, Європейський соціально-економічний

комітет, Комітет регіонів. На додаток до своїх інститутів, ЄС має ряд інших органів, які відіграють спеціалізовані ролі.

Таким чином, Європейський Союз має власний, досить складний апарат управління, заснований на політико-правовій системі, що складається як із загальних наднаціональних або міждержавних органів, так і з елементів національно-державного регулювання і здійснює свою діяльність в різних сферах суспільного життя. Крім того, розширюючи число сфер, де рішення ухвалюються не одногосно, а більшістю голосів, ЄС збільшує дієвість механізмів управління ЄС.

Однак, незважаючи на те, що Європейський Союз є найпотужнішим економічним і політичним блоком Європи і впливовим учасником міжнародних відносин, він стикається з низкою проблем. Вже починаючи з 90-х рр. всередині Євросоюзу стали проявлятися структурні проблеми, що викликані поглибленням інтеграції та розширенням простору Союзу.

Збільшення числа структурних підрозділів та їх функцій супроводжувалося бюрократизацією прийняття рішень на наднаціональному рівні. Після розпаду Радянського Союзу і краху комунізму з політичних та ідеологічних міркувань відбулося невинувато швидке розширення ЄС. У 2004 р. Євросоюз одночасно прийняв до свого складу 8 держав зі Східної Європи (Угорщина, Чехія, Польща, Словаччина, Словенія) і Прибалтики (Естонія, Латвія, Литва), а також Кіпр і Мальту, що стало найбільшим разовим розширенням ЄС. На думку А.Г. Івахніка, це «призвело до різкого посилення неоднорідності Союзу в економічному, соціокультурному і політичному вимірах. Східноєвропейські країни (перш за все, Польща, Угорщина, Чехія та Словаччина, які утворили так звану Вишеградську групу), маючи менше впливу на прийняття рішень всередині ЄС, з часом стали відстоювати свій суверенітет, виступати проти подальшої інтеграції та передачі повноважень національних урядів на наднаціональний рівень. В результаті прийняття на рівні ЄС принципових рішень, обов'язкових для всіх країн-членів, значно ускладнилося» [13, з 1].

Крім того, введення єврозони з єдиною валютою, проводилося без координації економічної політики держав, а також світова фінансова криза 2008-2009 р. привели до підриву фінансової стійкості членів ЄС. В результаті з кризою суверенного боргу зіткнулися такі країни як Іспанія, Португалія, Ірландія, а Греція опинилася на межі банкрутства. Європейському Союзу довелося надавати масову фінансову допомогу, проте загроза стабільності все ще існує.

Величезний негативний вплив справила і міграційна проблема, що почалася навесні 2015 р. Люди втікали від конфліктів і бідності з Сирії, Іраку, Афганістану, Африки, України, Південної Азії, і інших місць. За даними ООН, понад 1 мільйон біженців і мігрантів дісталися до Європи по морю в 2015 р. і приблизно 362 000 зробили це в 2016 р. Таке швидке зростання числа біженців призвело до великого навантаження на бюджет і соціальну інфраструктуру, а також до забруднення вулиць, побутових конфліктів, зниження у корінних жителів впевненості у своїй безпеці, поширенню стурбованості й занепокоєння.

З 2016 р потік біженців скоротився, але тим не менше ситуація не стабілізувалася. Гостро постало питання захисту національно-культурної ідентичності і безпеки, на тлі повідомлень про злочинну діяльність і сексуальних нападах, імовірно скоєних деякими мігрантами та шукачами притулку, а також повідомлень про те, що багато терористичних нападів в Європі були здійснені екстремістами мусульманського походження, котрі народилися чи вирости в Європі. У зв'язку з цим посилюється соціальна напруженість і ксенофобські настрої в Європі. Міграційний криза, як пише А.Г. Івахнік, «призвела до значного зниження рівня довіри громадян до ЄС і його інститутів і одночасно відбулося різке зростання активності антиглобалістських, націоналістичних сил і рухів» [13, с. 2]. Зокрема, це відбувається через зниження чисельності корінного населення.

Зміна демографічної ситуації одна з найважливіших проблем ЄС. Населення Європи активно скорочується і старіє, це призводить до того, що все менше число працюючих буде змушене забезпечувати більше число пенсіонерів, «за останні два десятиліття частка дітей в країнах ЄС знизилася на 3,7%, в той

час як літніх людей стало більше на 3,6%. При збереженні існуючих тенденцій працездатне населення континенту до 2050 р. скоротиться на 40 млн. осіб».

Також негативно впливають на економіку Європейського Союзу введені відносно Росії санкції. Представник Ради ООН з прав людини Ідріс Джазари, в своїй доповіді заявив, що Росія повністю пристосувалася до обмежувальних заходів. В той час як економіка Європейського Союзу втратила 155 млрд. доларів з часу введення антиросійських санкцій, щомісяця втрати становлять 3,2 млрд. доларів. У свою чергу для Росії втрати з 2014 р. склали в загальній сумі 55 млрд. доларів.

Однак найпотужнішим ударом для Євросоюзу стало рішення Великобританії покинути організацію, так званий «Брексіт». За результатами референдуму 23 червня 2016 р. за вихід Великобританії зі складу ЄС проголосували 51,9% виборців. Більшість громадян Великобританії вирішили недоцільними постійні фінансові вливання в економіку ЄС і підтримку країн-новачків союзу. Прихильники «Брексіт» впевнені, що без ЄС їхня країна зможе використовувати ці гроші для власного розвитку і поліпшення якості життя британців.

Великобританія вже давно вважалася одним з найбільш євроскептичних членів ЄС, при цьому багато Британських лідерів і громадян традиційно з обережністю ставилися до передачі частини суверенітету Брюсселю. Так, будучи членом ЄС, Великобританія вирішила залишитися за межами єврозони і Шенгенської зони вільного пересування, і домовилася про право брати участь тільки у виборчій політиці ЄС, а також в області правосуддя і внутрішніх справ.

Проте, Брексіт виявився несподіваним для Брюсселя і об'єднаної Європи в цілому і справив сильний деморалізуючий ефект. Ймовірно, в довгостроковій перспективі ЄС зіткнеться з фундаментальним вибором між тими, хто підтримує подальшу інтеграцію в якості рішення проблем блоку, і тими, хто вважає, що інтеграція зайшла занадто далеко і повинна бути припинена. У той же час К. Арчик стверджує, що «Брексіт» може в кінцевому підсумку призвести до згуртованості ЄС, здатної проводити більш глибоку інтеграцію без опозиції

Великобританії. Наприклад, «Брексіт» може зміцнити перспективи більш тісного оборонного співробітництва ЄС, тому що Великобританія традиційно була гальмом для деяких заходів в цій області – таких як створення військового штабу ЄС, який Великобританія розглядала як зазіхання на національний суверенітет або на роль НАТО в європейській безпеці.

Таким чином, можна сказати, що ідея єдиної Європи була озвучена ще в ХІХ в. і отримала активний розвиток після Другої світової війни на основі пан-європейського руху. На даний момент, Європейський Союз стикається з безліччю різних проблем, проте, важливо відзначити, що він продовжує залишатися найбільш успішною інтеграційним об'єднанням з усіх існуючих не тільки на території Європи, а й в світі. Саме в рамках союзу Європейські країни вирішують найважливіші питання, приймають необхідні рішення. Завдяки глибокій інтеграції країни домоглися швидкого економічного, соціального зростання, а також знизили до мінімуму ймовірність війни на території Європи забезпечивши тим самим міцний мир і економічне процвітання Західної Європи.

Висновки до розділу 1

Вперше інтеграційні процеси почали зароджуватися в Європі, після Другої світової війни. Головним поштовхом послужило бажання європейських лідерів запобігти повторенню такої катастрофічної події на своєму континенті. Кращим рішенням виявилось збільшення рівня співпраці між лідируючими європейськими державами, що змогло б гарантувати, неможливість виникнення в майбутньому конфліктів і воєн між ними. В результаті з другої половини ХХ ст. інтеграційні процеси стали визначальним фактором зміцнення і розширення економічних та інших зв'язків між країнами і усунення численних перешкод на шляху міжнародної торгівлі і руху капіталу.

Згідно з визначенням, міжнародна інтеграція являє собою певний процес, в результаті якого держави передають частину свого суверенітету створюваної

ними інституційній структурі, яка в свою чергу буде забезпечувати їх спільний і узгоджений розвиток, а також реалізацію спільних інтересів.

Процес об'єднання країн в інтеграційному об'єднанні відбувається поетапно. Прийнято виділяти п'ять форм міжнародної економічної інтеграції: зони вільної торгівлі, коли скасовуються торгові обмеження між країнами учасниками інтеграційного об'єднання і перш за все знижуються або скасовуються взагалі митні мита; митний союз, коли поряд зі скасуванням зовнішньоторговельних обмежень встановлюється єдиний митний тариф і проводиться єдина зовнішньоторговельна політика щодо третіх країн; загальний ринок, характеризується свободою перетину державних кордонів для товарів, послуг, капіталу і людей; економічний і валютний союз, коли договори про зону вільної торгівлі, митний союз та спільний ринок доповнюються угодами проведення загальної економічної і валютної політики, а також створюються наднаціональні інститути для управління інтеграційним об'єднанням.

Подальший розвиток і вдосконалення форм міжнародної економічної інтеграції, можливо, призведе до політичного союзу, тобто до перетворення інтеграційного об'єднання на конфедеративну держава з усіма наслідками, що випливають, включаючи утворення центральних органів з більшими повноваженнями та владою, ніж наднаціональні інститути управління.

В даний час жодній міжнародній організації не вдалося досягти останнього етапу інтеграції, тобто утворити політичний союз, однак найближче до його утворення підійшов Європейський Союз.

В рамках Євросоюзу створена дієва структура управління, нормативно-правова база, а також зберігається високий рівень ефективності організації в різних сферах діяльності.

Отже, можна зробити висновок, що в нинішній час взаємозалежність країн Європи стає відчутною реальністю. Поступово складаються і стають особливо тісними всебічні світогосподарські регіональні зв'язки. Міжнародна інтеграція знаходить практичне втілення, визначаючи перспективи подальшого господарського прогресу.

РОЗДІЛ 2.

СТАН ТА ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС

2.1 Соціально-економічні та інфраструктурні аспекти співробітництва

Європейська інтеграція України – багатоступінчастий, довготривалий та динамічний процес, який є складним та залежить від багатьох зовнішніх та внутрішніх факторів. Виконання Угоди про асоціацію (починаючи від безпеки і закінчуючи екологією) є базовим індикатором ефективності зусиль влади у європейському напрямі.

Намір України розбудувати відносини з ЄС на принципах інтеграції був вперше проголошений у Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року «Про основні напрями зовнішньої політики України». У документі закріплювалося, що «перспективною метою української зовнішньої політики є членство України в Європейських Співтовариствах за умови, що це не шкодитиме її національним інтересам. З метою підтримання стабільних відносин з Європейськими Співтовариствами Україна підпише Угоду про партнерство і співробітництво, реалізація якої стане першим етапом просування до асоційованого, а згодом - до повного її членства у цій організації».

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як представник головуєчої в ЄС країни, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України.

У подальшому стратегічний курс України на європейську інтеграцію був підтверджений та розвинутий у Стратегії інтеграції України до ЄС, схваленій Указом Президента України 11 червня 1998 року, та Програмі інтеграції України до ЄС, схваленій Указом Президента України 14 вересня 2000 року. Зокрема, у Стратегії набуття повноправного членства в ЄС проголошено довготерміновою стратегічною метою європейської інтеграції України.

Політика України щодо розбудови відносин з Європейським Союзом впроваджується на основі Закону України від 1 липня 2010 року «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (в редакції від 1 січня 2015 року). Відповідно до статті 11 Закону однією з основоположних засад зовнішньої політики України є «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС».

Дорожню карту та першочергові пріоритети становлення та розвитку України як члена європейської сім'ї визначено Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», схваленою Указом Президента України №5/2015 від 12 січня 2015 року. У Документі зазначено, що ратифікувавши Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, Україна отримала інструмент та дороговказ для внутрішніх перетворень, а виконання вимог цієї Угоди дає можливість Україні в подальшому стати повноцінним членом ЄС.

Основним документом, яким на сьогодні визначається форма, зміст, а також процедура та механізми координації співробітництва між Україною та ЄС, є Угода про асоціацію Україна – ЄС.

Відповідно до ст. 460-470 Глави 1 «Інституційна структура» Розділу VII «Інституційні, загальні та прикінцеві положення» Угоди про асоціацію основними координуючими органами є:

Саміти Україна-ЄС, які є найвищим політичним рівнем діалогу Сторін, зокрема з питань імплементації Угоди (проводяться раз на рік). Саміти покликані здійснювати загальний нагляд за імплементацією Угоди, а також обговорення двосторонніх або міжнародних питань, що становлять спільний інтерес;

Рада асоціації здійснює контроль і моніторинг застосування і виконання Угоди про асоціацію та періодично переглядає функціонування цієї Угоди у світлі її цілей. Засідання Ради асоціації проводяться регулярно щонайменше один раз на рік (на рівні міністрів), а також тоді, коли цього вимагають обставини. За взаємною згодою засідання Ради асоціації проводяться у будь-якому необхідному складі. Інавгураційне засідання Ради асоціації Україна-ЄС відбулося в грудні 2014 р. в Брюсселі.

Крім контролю і моніторингу застосування й виконання Угоди про асоціацію, Рада асоціації вивчає будь-які головні питання, що виникають в рамках Угоди, і будь-які інші двосторонні або міжнародні питання, що становлять взаємний інтерес.

Рада асоціації складається із членів Уряду України, з однієї сторони, та членів Ради Європейського Союзу і членів Європейської Комісії, з іншої сторони. Головування в Раді асоціації здійснюється по черзі представником України і представником Союзу. За необхідності та за взаємною згодою інші органи беруть участь у роботі Ради асоціації як спостерігачі.

Рада асоціації має повноваження приймати рішення в рамках сфери дії Угоди про асоціацію у випадках, передбачених нею. Такі рішення є обов'язковими для Сторін.

Рада асоціації може також надавати рекомендації.

Відповідно до мети поступового наближення законодавства України до права Союзу, Рада асоціації виступає також форумом для обміну інформацією про законодавчі акти України та Європейського Союзу, як чинні, так і ті, що перебувають на стадії підготовки, а також про заходи з їх виконання, впровадження та дотримання. З цією метою Рада асоціації може актуалізувати або вносити поправки до Додатків до Угоди про асоціацію, враховуючи розвиток права ЄС і застосовних стандартів, які визначені у міжнародних документах;

Комітет асоціації, що покликаний надавати допомогу Раді асоціації у виконанні нею своїх обов'язків та складається з представників Сторін, головним чином, на рівні вищих посадових осіб. Головування в Комітеті асоціації здійснюється по черзі представником України і представником Союзу.

Засідання Комітету асоціації проводяться щонайменше один раз на рік. Перше засідання Комітету асоціації відбулося у липні 2015 р. в Брюсселі.

Рада асоціації може делегувати Комітету асоціації будь-яке зі своїх повноважень, у тому числі повноваження приймати обов'язкові для виконання рішення.

Комітету асоціації надають допомогу підкомітети, створені відповідно до цієї Угоди.

Рішенням Ради асоціації від 15 грудня 2014 року утворено два підкомітети Комітету асоціації між Україною та ЄС: Підкомітет з питань свободи, безпеки та юстиції та Підкомітет з питань економіки та іншого секторального співробітництва.

Відповідно до статті 465 (4) Угоди про асоціацію створюється Комітет асоціації у спеціальному складі, який щонайменше раз на рік розглядатиме питання, охоплені положеннями Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди (статті 25-336). Комітетові асоціації у торговельному складі є підзвітними підкомітети, створені відповідно до Розділу IV Угоди: Підкомітет з управління санітарними та фітосанітарними заходами; Підкомітет з питань митного співробітництва; Підкомітет з питань географічних зазначень; Підкомітет з питань торгівлі та сталого розвитку.

Крім цього, Рада асоціації може утворити спеціальні комітети або органи з окремих актуальних питань імплементації Угоди, визначити їхній склад, функції та обов'язки.

Комітет асоціації може також утворювати підкомітети для підбиття підсумків діяльності Сторін у визначених відповідно до Розділу V Угоди напрямках співпраці.

Функції секретаріатів Ради та Комітету асоціації між Україною та ЄС з української Сторони покладено на Урядовий офіс з питань європейської інтеграції у складі Секретаріату Кабінету Міністрів України.

Оцінюючи кроки, які були зроблені до 2020 року, слід зазначити що:

- спостерігається сталість євроінтеграційного курсу України. Немає передумов про ревізію і перегляд державної політики на європейському напрямі. Уряд країни з кожним роком намагається втілювати курс на продовження і поглиблення інтеграції до ЄС. При цьому, в урядовому Звіті про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2019 р. , зазначається, що уперше Уряд, визначаючи євроінтеграцію наскрізним завданням реформування країни

поставив собі за мету досягнути Копенгагенських критеріїв членства у Європейському Союзі;

- уряд країни відмічає позитивні тенденції у відносинах Києва і Брюсселя, особливо це стосується: модернізації нормативно-правової бази партнерства (оновлення Угоди про асоціацію); розвитку торговельно-економічного співробітництва; забезпечення незворотності європейського курсу, що закріплено в Конституції України; збереження політико-дипломатичної солідарності та економічної підтримки у протистоянні російській агресії.

Європейський Союз надає Україні підтримку за різними програмами і з використанням ряду механізмів:

- технічна допомога;
- макрофінансова допомога;
- бюджетна підтримка;
- фінансування проектів.

З 2014 року ЄС передбачив виділення 12,8 млрд євро на фінансування різних програм в Україні. Зокрема, було передбачено 4,41 млрд євро кредитів у рамках чотирьох програм макрофінансової допомоги від ЄС, із яких Україна до 2019 року отримала 3,31 млрд євро.

Частину допомоги не було виділено у 2018 р. через невиконання певних критеріїв отримання. ЄС є одним із найбільших донорів України у фінансуванні технічної допомоги.

ЄС надає підтримку за великим переліком напрямків, які відображають пріоритети, визначені в окремих розділах Угоди про асоціацію.

Основними стратегічними секторами, які стосуються загальних напрямів реформ в Україні і для яких надається допомога ЄС є:

- зміцнення інституцій та належного управління, у тому числі у сфері забезпечення верховенства права та безпеки;
- економічний розвиток та розвиток можливостей ринку, у тому числі розвиток приватного сектору та покращення бізнес-клімату;

- покращення транспортного сполучення, енергоефективність, захист навколишнього середовища та запобігання зміні клімату;

- мобільність та контакти між людьми, у тому числі впровадження більш ефективної соціальної політики.

Але євроінтеграція не є лінійним процесом з постійною швидкістю – трапляються і паузи, проблемні ситуації, конфліктні моменти. Рух України до ЄС ускладнюють зовнішні впливи і внутрішні проблеми, з'являються нові перешкоди. Як приклад, упродовж 2019-2020 рр. темпи євроінтеграції України до ЄС уповільнювала внутрішньополітична ситуація, яка пов'язана з виборчими кампаніями та світова пандемія COVID-19, яка ускладнила соціально-економічну ситуацію в Європейському Союзі і критично позначилася і на українській економіці ставши причиною певної зупинки у стосунках Україна-ЄС.

За період 2006 р. – 2020р. оцінюючи темпи руху України до ЄС, можна вважати їх низькими. Чинники, які найбільшою мірою перешкоджають інтеграції України до євроінтеграції є:

- високий рівень корупції в Україні;
- недостатній рівень економічного розвитку в Україні;
- відсутність стратегії уряду в європейському напрямі;
- гібридна агресія Росії;
- несприятливі геополітичні тенденції;
- відсутність гарантій ЄС щодо майбутнього членства України.

Станом на 01.01.2020 загальний прогрес виконання Угоди про асоціацію за 2014-2024 роки склав 43 % (рис. 2.1). Найбільшого прогресу за весь час імплементації Угоди про асоціацію досягнуто у сферах;

- Політичний діалог, національна безпека та оборона - 86 %;
- Юстиція, свобода, безпека, права людини - 82 %;
- Державні закупівлі - 80 %;
- Технічні бар'єри у торгівлі - 79 %;
- Підприємництво - 76 %.

Разом з тим, є сфери, у яких Україна відстає від графіку виконання своїх зобов'язань за Угодою про асоціацію:

- Транспорт, транспортна інфраструктура, поштові та кур'єрські послуги - 19 %;
- Фінансовий сектор - 22 %;
- Енергетика - 29 %.

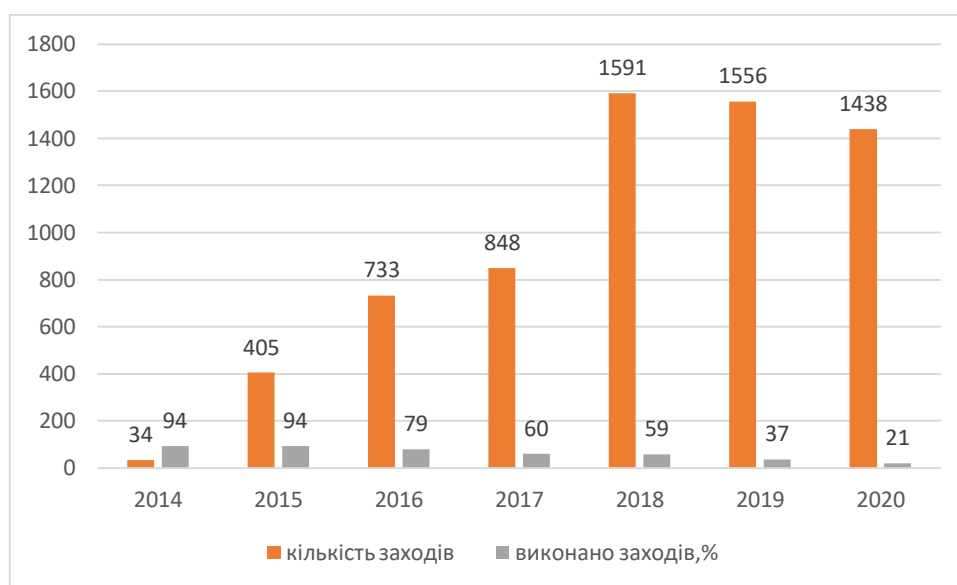

Рис. 2.1 Динаміка кількості заходів та їх виконання по роках

Угода про асоціацію є дороговказом і програмою українських реформ у різних секторах і галузях, а рівень її імплементації – індикатором ефективності євроінтеграційного курсу української влади. Загалом динаміка виконання Угоди за 2017-2019 р. виглядає не надто оптимістично.

Згідно із щорічними звітами Уряду, у 2017 р. загальний прогрес виконання було оцінено у 60%. У 2018 р. ситуація з імплементацією Угоди дещо покращилася – рівень виконання запланованих завдань склав 59%. Однак, у 2019 р. спостерігалось уповільнення темпів – 37%. Причому, Кабмін виконав 53% завдань, Парламент – 12%, інші державні органи – 21%.

Очевидно, що узагальнені оцінки реалізації цього документа, зокрема у відсотковому вигляді, є певною мірою ілюстративними, але дають уявлення про характер, темпи і продуктивність євроінтеграційного процесу в цілому і про стан справ у різних сферах євроінтеграції. Динаміку імплементації Угоди можна

побачити на діаграмі «Прогрес виконання Україною Угоди про асоціацію з ЄС у 2017-2019р.» (рис.2.2).

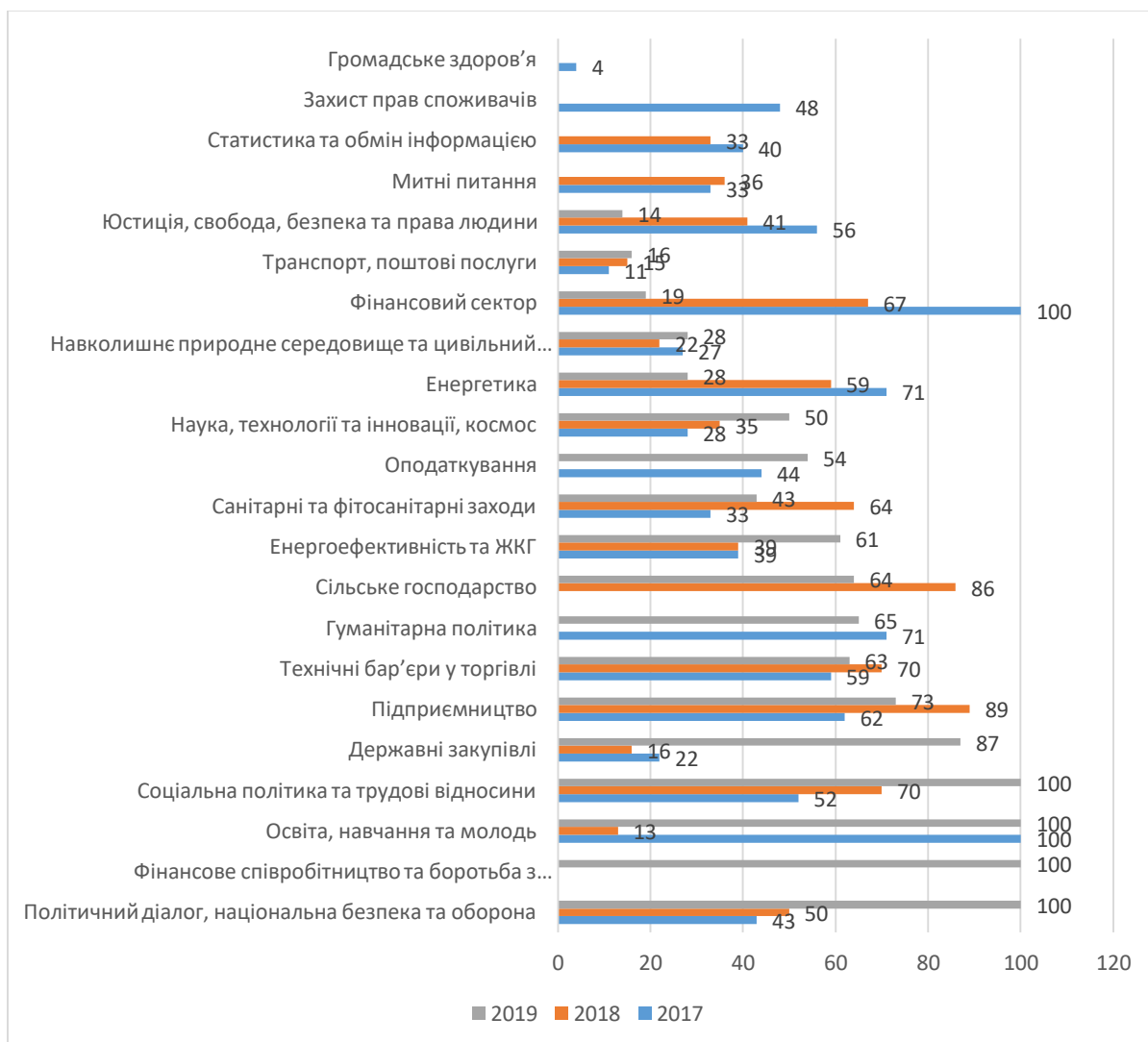

Рис. 2.2 Прогрес виконання Україною Угоди про асоціацію з ЄС у 2017-2019рр., %

Повільність виконання визначених в Угоді завдань пояснюється багатьма факторами. З одного боку, йдеться про загальні проблеми, які згадувалися вище, – неефективність боротьби з корупцією, складне соціально-економічне становище, недосконала євроінтеграційна політика влади, несприятливі зовнішні фактори. З іншого боку, на стан імплементації Угоди впливає і комплекс окремих специфічних чинників, пов'язаних безпосередньо з виконанням цього документа. Насамперед, це якість і професіоналізм дій владних структур на євроінтеграційному напрямі, координованість їх зусиль, ефективність планування і управління підприємствами тощо.

У 2019 році Європейський Парламент прийняв законодавчу резолюцію щодо нової Багаторічної фінансової перспективи ЄС на 2021-2027 роки, яка визначає фінансування зовнішнього виміру діяльності ЄС на 2021-2027 роки.

Нова Багаторічна фінансова перспектива об'єднує більшість інструментів зовнішнього фінансування ЄС в один глобальний інструмент під назвою «Сусідство, розвиток та міжнародне співробітництво» (NDICI). Таким чином, Європейський інструмент сусідства, в межах якого відбувається фінансування Південного і Східного партнерства, стане частиною NDICI. Згідно з резолюцією, 7-річний бюджет нового фінансового інструменту складе 93,2 млрд євро, з яких 45 % коштів будуть спрямовані на підтримку кліматичних та екологічних цілей, а 22 млрд євро припадатиме на країни Європейської політики сусідства.

У 2019 періоді загальний портфель фінансування, залученого в рамках кредитної та фінансової допомоги з боку ЄС, склав 1,5 млрд євро. Загальний бюджет зареєстрованих проектів міжнародної допомоги на кінець 2019 року склав 385,7 млн євро.

Бюджет інструментів безоплатної допомоги для України, наданих у 2019 році, становить 132,6 млн євро. За результатами реалізації програми секторальної бюджетної підтримки у сфері реформування державного управління у звітному періоді до бюджету України перераховано 12,125 млн євро. У 2019 році завершено виконання 12-ти умов для отримання 2-го траншу IV програми макрофінансової допомоги ЄС, що дозволить залучити 500 млн євро для зменшення зовнішнього фінансового тиску на Україну, поліпшення її платіжного балансу та забезпечення бюджетних потреб (табл. 2.1).

У 2019 році діючим програмним документом Сторони ЄС щодо надання технічної допомоги Україні залишився Європейський інструмент сусідства, метою якого є сприяння поглибленню політичного співробітництва, основоположних демократичних принципів, активізації економічної інтеграції та зміцненню партнерства між ЄС та країнами-партнерами.

Таблиця 2.1

Програми міжнародної допомоги з боку ЄС 2015-2019 рр.

Протягом періоду допомога надавалась в рамках Спеціальних заходів			Програмний підхід	
2015	2016	2017	2018	2019
EU SURE 55 + 40 млн євро	Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні 15 млн. євро	Підтримка ЄС для Сходу України Support for the East 50 млн. євро	Фінансування Фонду енергоефективності Energy Efficiency 50 млн. євро	Програма технічного співробітництва Technical Cooperation Facility 44 млн. євро
U-LEAD з Європою 90 млн. євро	Підтримка комплексного реформування державного управління Public Administration Reform 104 млн. євро	Програма технічного співробітництва Technical Cooperation Facility 37 млн. євро	Управління державними фінансами Public Finance Management 55,5 млн. євро	U-LEAD з Європою Фаза II 40 млн. євро
Програма технічного співробітництва Technical Cooperation Facility 15 млн. євро	Підтримка реформ з розвитку верховенства права в Україні PRAVO 52.5 млн. євро	NIF – Local Current Lending 13 млн. євро	Підтримка енергоефективності в Україні EE4U-II 54 млн. євро	Підтримка громадянського суспільства та культури 10 млн. євро
	Програма технічного співробітництва Technical Cooperation Facility 28.5 млн. євро		Програма технічного співробітництва Technical Cooperation Facility 37 млн. ЄВРО	Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні Фаза II 22,9 млн. євро
			Програма ЄС для навичок: кращі навички для сучасної України EU4Skills: Better Skills for Modern Ukraine 58 млн. євро	Підтримка ЄС для Сходу України Support for the East Додатковий компонент 10 млн. євро
			Програми сприяння міжлюдським контактам: Будинок Європи» People to People Contacts Programme: House of Europe 18 млн. євро	Щорічна програми дій з ядерної безпеки 5,7 млн. євро
200 млн. євро	200 млн. євро	100 млн. євро	272,5 млн. євро	132,6 млн. євро

Формування пріоритетів допомоги для України у 2018-2020 рр. здійснювалося і продовжує здійснюватися у рамках Стратегічної програми

допомоги Сторони ЄС, яка визначає три ключові цілі підтримки України (зміцнення державного управління, зміцнення економіки та зміцнення суспільства) та чотири стратегічні сектори, які стосуються загальних напрямів реформ, для проведення яких надається допомога ЄС:

- зміцнення інституцій та належного управління, у тому числі у сфері забезпечення верховенства права та безпеки;
- економічний розвиток та розвиток можливостей ринку, у тому числі розвиток приватного сектора та покращення бізнес-клімату;
- покращення сполучення, енергоефективність, захист навколишнього середовища та запобігання зміні клімату;
- мобільність та контакти між людьми, у тому числі впровадження більш ефективної соціальної політики.

У всіх секторах увага приділяється наданню допомоги регіонам та населенню, що постраждали внаслідок конфлікту на сході України. Крім того, у реалізації завдань всіх пріоритетних секторів особливу роль відіграватимуть «наскрізні питання» та питання, пов'язані з досягненням 17 Цілей сталого розвитку та 86 національних завдань, які Україна адаптувала, беручи до уваги специфіку національного розвитку:

- заходи щодо зміцнення довіри, розбудови миру;
- забезпечення гендерної рівності та дотримання прав людини;
- заходи у сфері захисту навколишнього середовища та запобігання зміні клімату, цифрової економіки, суспільства та молоді.

2.2 Напрями секторальної інтеграції Україна-ЄС

Світ вступив в епоху кардинальних соціально-економічних змін, зумовлених новітньою технологічною революцією, пов'язаною, як відомо, з низкою суттєвих технологічних інновацій, які, серед іншого, охоплюють:

- наносенсори та Інтернет наноречей, що забезпечують мініатюризацію під'єднання до мережі;

- блокчейн-технології як революційні децентралізовані системи, що базуються на довірі;
- відкриті екосистеми штучного інтелекту, які дозволяють перехід від штучного до «контекстуального» інтелекту.

Центральну роль у групі цифрових технологій мають відігравати аналітика, побудована на великих базах даних; штучний інтелект. Усі ці технологічні інновації зумовлюють глибокі і масштабні зміни характеру економічних відносин, переформатування самих їх основ. З іншого боку, вони значно пришвидшуються пандемією COVID19, яка завдавши істотного удару по багатьох секторах економіки країн світу, водночас створила безпрецедентні можливості розвитку для бізнесу у віртуальному цифровому середовищі, що значно пришвидшило формування нової «малоконтактної економіки». Ця глобальна тенденція, яка навряд чи істотно послабшає після завершення нинішньої пандемії, стає визначальним структуро-перетворюючим чинником розвитку. Зазначені фактори мають бути ретельно враховані в Угоді про асоціацію України з ЄС.

На жаль, реальна практика реалізації Угоди упродовж 2015-2020 рр. виявила дуже незначний вплив євроінтеграційних заходів на пришвидшення технологічного прогресу в українській економіці, яка суттєво відстає в науково-технологічному поступі від провідних країн світу – про що свідчать міжнародні рейтинги. Отже, хоча країна і піднялася в рейтингу, проте її загальна оцінка інноваційності практично не змінилася. Більше того, вона знизилася у 2020 р., порівняно з 2018 р.

Доповідь про глобальну конкурентоспроможність Всесвітнього економічного форуму за 2019 р. поставила Україну за індикатором рівня кваліфікації робітників на 44-е місце серед 141 країни світу з показником 69,9 за 100-бальною шкалою, у т.ч. за субпоказником «кваліфікація майбутньої робочої сили» – на 26-е місце (72,6). Тоді як за індикатором «інноваційна здатність» країна посідає 60-е місце (40,1), а за «динамізмом бізнесу» – лише 85-е місце

(57,2), причому за субіндексами зростання інноваційних компаній – 109-е місце (42,8).

Таким чином, країна марнує свій досить високий кваліфікаційний потенціал. А це означає, що створені інституційні умови не сприяють його реалізації. Виходить, що реформи досі здійснюються в Україні заради самих реформ, а не досягнення високої ефективності та інноваційності розвитку. І зважаючи на надзвичайно високий рівень прив'язки таких реформ до міжнародних зобов'язань України, навряд чи аргументованими є пояснення такого стану речей винятково внутрішньодержавними причинами. Скоріше за все, вагомою причиною тут є і неадекватність політики міжнародних зв'язків та міжнародної інтеграції України. Українська економіка в умовах реалізації Угоди демонструє структурний дрейф у бік спрощення і примітивізації, складовою якого став очевидний процес деіндустріалізації: випуск промислової продукції за п'ять років дії Угоди 2015-2019 рр. скоротився на 5,5%, а з урахуванням колапсу 2020 р. таке сумарне падіння, напевно, досягне 13%⁷. Частка високотехнологічного експорту в загальному обсязі експорту продукції обробної промисловості України, яка у 2014 р. досягла 7,5% і навіть у проблемному 2015 р. підвищилася до 8,5%, у 2018 р. знизилася до 5,4% (в ЄС в середньому такий показник складає 15,6%, а у світі загалом – 20,8%).

Лібералізація взаємного доступу до ринків традиційно вважається чи не найбільш очевидною перевагою укладеної Угоди про асоціацію та створення нею зони вільної торгівлі Україна-ЄС. Слід зазначити, що визначені в Угоді графіки лібералізації (Додаток I-A (частини 1 і 2) до Глави 1 Розділу IV Угоди) були розтягнуті в часі, причому є більш поширеними і більш тривалими стосовно експорту ЄС до України – що загалом вважається за сприятливий для України фактор, оскільки надає Україні певний час для адаптації до умов конкуренції в ряді чутливих секторів. Однак, ця певна формальна асиметрія графіка лібералізації на користь України із запасом нейтралізується двома несприятливими для України режимами – застосування тарифних квот до значної кількості позицій (загалом по 32 групам товарів) агропродовольчого

експорту України до ЄС та наявності високих технічних бар'єрів для доступу на ринок ЄС промислових виробів України.

І якщо перша з цих перешкод лише дещо стримує розвиток українського експорту на європейський ринок, то друга реально створила ситуацію, коли переваги тарифної лібералізації торгівлі для України значною мірою нівелюються неможливістю або складністю виходу на ринок ЄС з причин технічного регулювання. Унаслідок такого асиметричного впливу процесу лібералізації торгівлі на різні сектори економіки динаміка українського експорту в ЄС у період 2013-2019 рр. виявилася досить різною в секторальному розрізі (рис. 2.3).

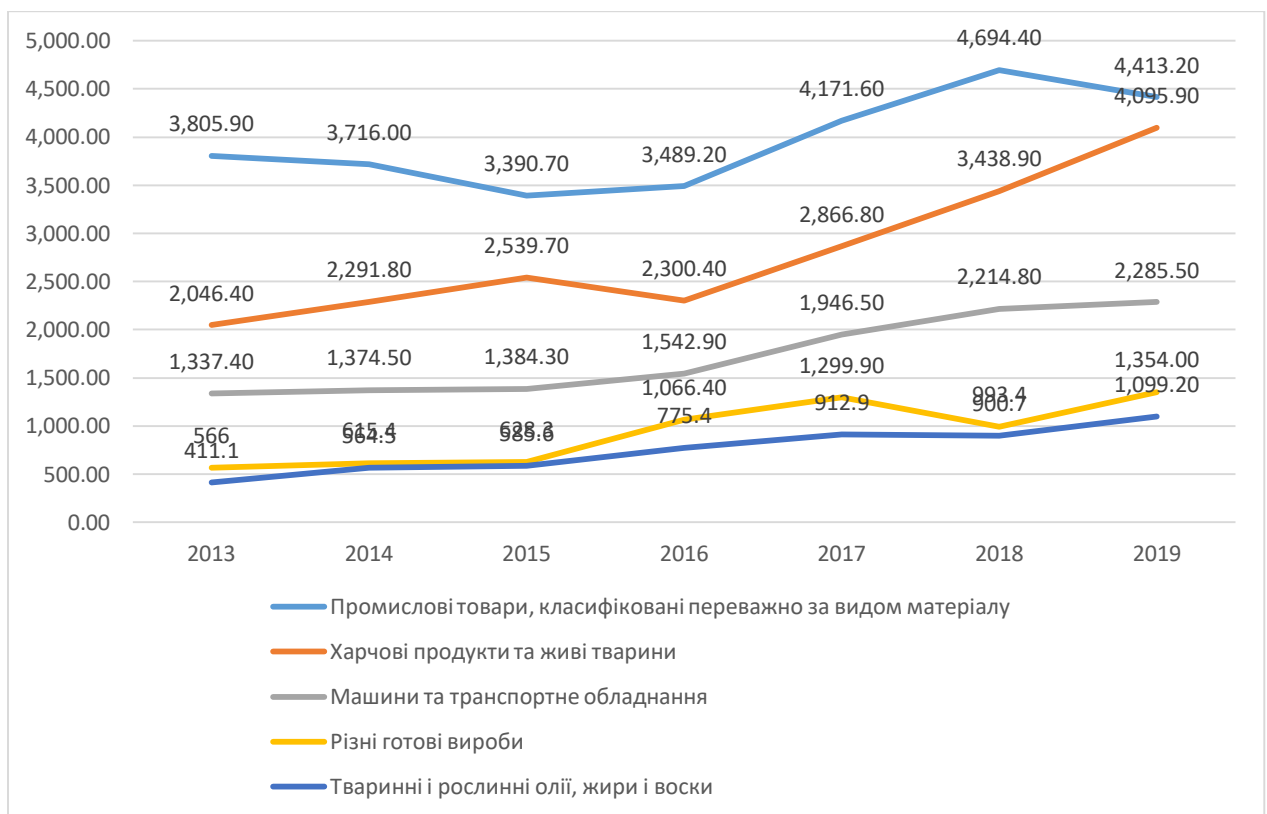

Рис. 2.3 Імпорт ЄС з України, € млн.

Дані рисунку показують, що найбільше скористалися з відкриття європейського ринку представники українського агробізнесу та харчової промисловості, які змогли подвоїти обсяги експорту за групою харчових продуктів та збільшити майже у 2,5 рази експорт за групою тваринних і рослинних олій та жирів (переважно за рахунок соняшникової олії). Водночас,

лише обмежено скористалися тарифним відкриттям ринку ЄС представники української чорної металургії (група «промислові товари, класифіковані переважно за видом матеріалу»), що передусім пояснюється структурним дисбалансом (перевищення пропозиції над попитом) на світовому ринку чорних металів.

Успіхи на європейському ринку українських продуцентів машин і обладнання та різних готових виробів виглядають хоч і стабільно зростаючими, але загалом досить помірними за обсягом: вони далеко не компенсують втрати на російському напрямі, які утворилися внаслідок тривалих торговельних війн та політики цілеспрямованого витіснення України з російських ринків.

Вплив торгової лібералізації на європейський експорт до України (рис. 2.4) виявився виразно іншим: фактично всі основні групи товарного експорту ЄС пережили період істотного падіння під впливом обвальної девальвації гривні у 2014-2015 рр., значного падіння доходів та стиснення платоспроможного попиту в цей період. Цей чинник виявився значно більш дієвим за ефекти тарифної лібералізації.

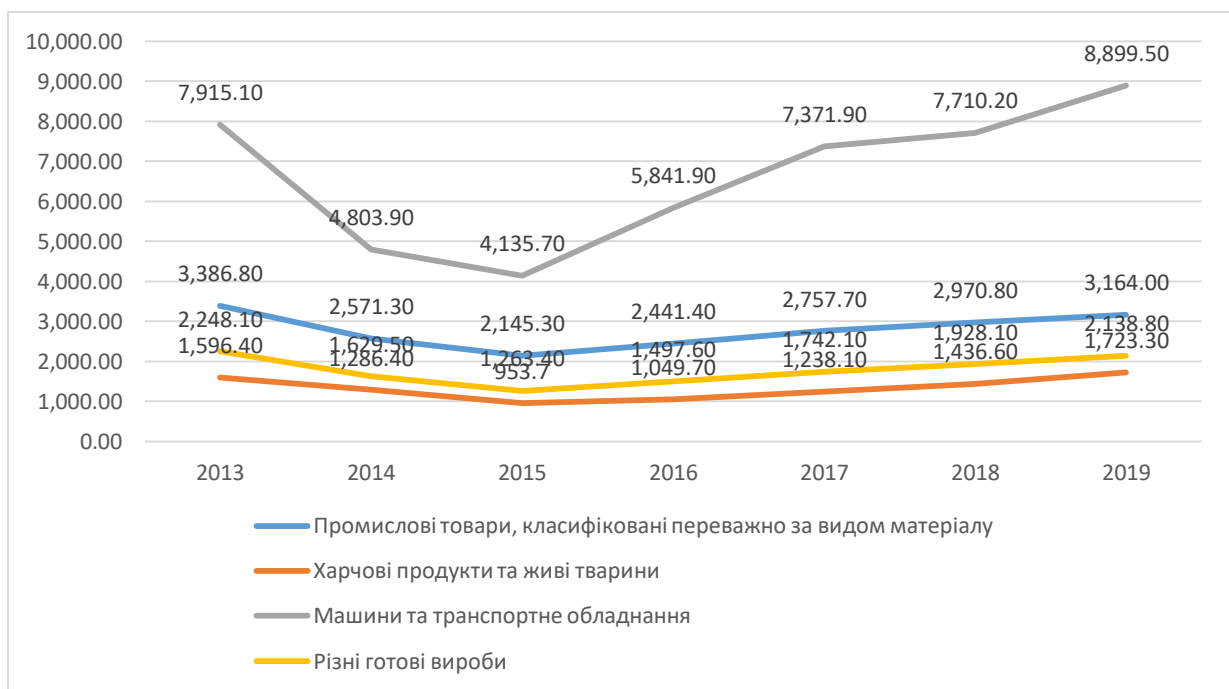

Рис. 2.4 Експорт ЄС до України, € млн.

Проте з частковим відновленням макроекономічної стабільності і початком деякого зростання виробництва і доходів почалося відновлення обсягів експорту ЄС до України, який загалом у 2019 р. вийшов на докризові показники 2013 р. або навіть трохи перевищив їх. Проте загалом, як свідчить діаграма, Угода досі не спричинила значного збільшення імпорту товарів з ЄС в Україну.

Проблемним чинником євроінтеграційної політики України є нерозвинутість механізмів заохочення досягнення цілей, визначених євроінтеграційною політикою. У результаті ряд політичних орієнтирів, визначених на центральному рівні, просто не мають прив'язки до інтересів і програм діяльності суб'єктів ринку. Йдеться як про недостатність технічної допомоги на проведення відповідних структурних реформ, так і відвертий брак фінансових ресурсів, потрібних для створення інфраструктури та інвестицій у необхідні сфери. Простий аналіз українських офіційних даних щодо такого сприяння показує, що, наприклад, т.зв. секторальна бюджетна підтримка Україні з боку ЄС на сьогодні – це лише дві програми у портфелі Мінекономрозвитку України:

- програма «Підтримка комплексного реформування державного управління в Україні» (угода про фінансування від 19 грудня 2016 р.), що передбачає виділення на період дії програми (8 років) €104 млн., тобто в середньому €13 млн. на рік – з метою «підвищення професіоналізму, підзвітності, ефективності та результативності державного управління України»;

- програма «Продовження підтримки реалізації Енергетичної стратегії України» (угода про фінансування від 20 грудня 2013р.), що передбачає виділення на період дії програми (9 років) €45 млн., тобто в середньому €5 млн. на рік – з метою «зменшення забруднення навколишнього середовища, що пов'язано з електроенергетичною галуззю; поліпшення якості нафтопродуктів і впровадження системи контролю якості; підвищення енергетичної безпеки». Стратегічна Програма допомоги ЄС Україні на 2018-2020 рр. (табл. 1.2.), відображає розпорошеність і без того невеликих коштів (€430-530 млн.) між різними стратегічними секторами (при тому, що на економічний розвиток

виділяється лише 20% вказаної суми), і робить подібні вливання технічної допомоги малочутливими на тлі величезних трансформаційних проблем, перед якими постала Україна в контексті секторальної інтеграції до ЄС.

Таблиця 2.2

Секторальний розріз допомоги ЄС Україні на 2018-2020 рр.

Сектори	Орієнтовний обсяг асигнувань, € млн	% загальної суми асигнувань
Сектор 1: Зміцнення інституцій та належного управління, у т.ч. у сфері забезпечення верховенства права та безпеки	108,45-132,55	25
Сектор 2: Економічний розвиток та розвиток ринку, в т.ч. розвиток приватного сектору та покращення бізнес-клімату	86,76-106,04	20
Сектор 3: Покращення сполучення, енергоефективність, захист навколишнього середовища та запобігання зміні клімату	65,07- 79,53	15
Сектор 4: Мобільність і контакти між людьми, в т.ч. соціальне залучення	86,76-106,04	20
Додаткова підтримка для розвитку інституційної спроможності	65,07-79,53	15
Додаткова підтримка громадянського суспільства	21,69-26,51	5

Якщо оцінювати обсяги технічної допомоги ЄС загалом, то у 2018 р. частка ЄС у загальній кількості проектів міжнародної технічної допомоги Україні складала 236 проектів, або 38% (46% – разом з проектами ЄБРР та ЄІБ), проте вартісні обсяги такої допомоги склали відповідно, 8% (20)%. А станом на середину 2019 р. (на жаль, це останній період, за який доступні відповідні дані), на ЄС припадало лише 14% із загального обсягу наданої Україні міжнародної технічної допомоги (ще 2% – ЄБРР і 10% – Німеччина), тоді як на США припадало 63%.

Секторальна інтеграція в рамках Угоди про асоціацію охоплює великий масив сфер співробітництва Києва і Брюсселя – від енергетики та цифрового ринку до екології. Очевидно, що в цьому переліку немає «неважливих», «другорядних» тем. Але також очевидно є необхідність пріоритизації секторального співробітництва, тобто виокремлення тих напрямів, які можуть

стати «локомотивами» соціально-економічного розвитку країни, принести швидкий і відчутний результат.

За результатами 2020 року ЄС залишається ключовим торговельним партнером України із часткою 40,7% (у 2019 р. – 40,1%). За даними Держстату України, обсяг торгівлі товарами і послугами з ЄС знизився на 9% у порівнянні з 2019 роком та становив 48,1 млрд. дол. США.

Протягом цього періоду обсяг експорту товарів та послуг до ЄС знизився на 9,4% та становив 21,9 млрд. дол. США. Обсяг імпорту товарів і послуг з ЄС знизився на 8,7% та становив 26,3 млрд. дол. США.

Сальдо торгівлі з ЄС за підсумками 2020 року залишилось негативним для України, однак скоротилось до -4,4 млрд. дол. США (у 2019 р. сальдо становило -4,6 млрд. дол. США).

Обсяг торгівлі товарами між Україною та ЄС протягом 2020 року склав 42,1 млрд. доларів США, що на 8,1% менше ніж у 2019 році. При цьому експорт товарів до країн ЄС знизився на 10,3% і становив 18,6 млрд. дол. США, а імпорт товарів знизився на 6,2% та становив 23,5 млрд. дол. США.

2.3 Оцінювання впливу інтеграційних процесів на розвиток України

Інтеграція до ЄС здійснюється в багатьох секторах, які визначають систему відносин Києва і Брюсселя. Зокрема здійснюється моніторинг виконання Угоди за 24 напрямками – від прав людини до інтелектуальної власності. Водночас, зрозуміло, що інтеграція в різних секторах відрізняється за масштабами, станом виконання і часовим горизонтом очікуваних результатів. Тому одним із завдань цього дослідження є визначення позицій експертів щодо пріоритетних напрямів секторальної інтеграції з ЄС, які б виконували роль «локомотивів» для висхідного розвитку та модернізації економіки, соціально-політичної системи України, для її науково-технічного та гуманітарного прогресу. Оцінюючи важливість напрямів секторальної інтеграції, експерти відбудовують наступну градацію:

- енергетика. Це пояснюється важливістю енергетичного сектору для розвитку країни, пріоритетністю подальшої інтеграції до європейських енергоринків, а також складною ситуацією довкола проекту «Північний потік-2» тощо;

- наука і технології, що є базовою складовою модернізації економіки країни в цілому. Безумовно, партнерство з ЄС у сфері розвитку та запровадження нових технологій є одним з пріоритетних напрямів;

- свобода, права людини. Це досить чутлива, проблемна сфера, предмет постійної уваги ЄС і тема діалогу Києва і Брюсселя. Ця проблематика є актуальною з огляду як на внутрішні процеси в Україні, так і на події у сусідній Білорусі;

- безпека і оборона. Ця проблематика тривалий час залишається ключовою в порядку денному відносин Україна-ЄС з огляду як на збройний конфлікт, спровокований Росією проти України, так і на небезпечні загрози тероризму та екстремізму в Європі, зростанню конфліктогенності на теренах ЄС тощо;

- екологія, очевидно, пояснюється тим, що останнім часом у політиці ЄС проблематика екології, боротьби з кліматичними змінами має пріоритетне значення. Україна зацікавлена у приєднанні до європейського «зеленого курсу», яким передбачається перетворення Європи на «кліматично-нейтральний континент». Це надзвичайно перспективна сфера співробітництва, в т.ч. з огляду на небезпечну екологічну ситуацію в Україні. В ієрархії пріоритетів слід також відзначити як базові сфери – промисловість і підприємництво, фінансовий сектор, сільське господарство, так і цифрову економіку, значення і важливість якої різко зростає.

Європейський Союз є найбільшим торговельним партнером України з питомою вагою торгівлі товарами 41,3 % від загального обсягу зовнішньої торгівлі України. Товарообіг між Україною та ЄС після відкриття зони вільної торгівлі постійно зростає. За результатами 2019 року обсяги зовнішньої торгівлі товарами між Україною та ЄС у порівнянні з 2018 роком збільшилися на 5,5 %, експорт зріс на 3,0 %, а імпорт на 7,7 %.

Україна виходить на ринок ЄС з новими товарами, серед яких все більшу частку починають займати товари з високим ступенем обробки. Використання тарифних квот активно використовуються і можливості безмитного експорту в рамках тарифних квот.

У 2019 році українські експортери використовували можливості 32 з 40 тарифних квот, 11 з яких використані у повному обсязі та 2 використані більш ніж на 95 % (у 2018 році використовувались можливості в рамках 32 тарифних квот, у 2017 році — у рамках 29 тарифних квот, а у 2016 — у рамках 26 тарифних квот). Повністю використано 11 тарифних квот на кукурудзу, пшеницю, ячмінь, мед, цукор, виноградний та яблучний соки, оброблені томати, оброблений крохмаль, вершкове масло, м'ясо птиці та крохмаль. Використовувалися тарифні квоти на продукти переробки солоду та крохмалю (99,9 %), оброблену продукцію із зернових (99,5 %), яйця та альбуміни (84,5 %), солод та пшеничну клейковину (90,3 %), ячмінь, ячмінне борошно та гранули (80,4 %), часник (78,6 %), висівки, відходи та залишки (72,3 %), яйця та альбуміни, додаткова (63,0 %).

Кількість українських компаній, які здійснюють експорт товарів до держав-членів ЄС, зростає. Так, якщо в 2014 році експорт до ЄС здійснювали 10 002 компанії, у 2019 році їх кількість значно збільшилась і склала 14 545 компаній. У 2019 році було видано більше 107 тис. сертифікатів EUR.1. З початку застосування ПВЗВТ митними органами видано більше 330 тис. сертифікатів EUR.1. Збільшується і кількість орієнтованих на Європу експортерів, які отримали статус уповноваженого експортера та можуть експортувати до ЄС без оформлення сертифікату EUR.1. На сьогодні таких підприємств вже 251.

Оцінимо вплив інтеграційних процесів за деякими напрямками:

- політичний діалог, національна безпека та оборона. Імплементация Угоди про асоціацію у сфері «Політичний діалог, національна безпека та оборона» сприяє досягненню Цілей сталого розвитку 16 «Мир, справедливість та сильні інститути» та 17 «Партнерство заради сталого розвитку». Зокрема, виконання Угоди про асоціацію за 2019 рік сприяло виконанню національного завдання

16.7. «Підвищити ефективність діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування»;

- технічні бар'єри у торгівлі. Найбільш масштабним завданням у цьому контексті є створення передумов для випереджаючого виходу на ринок ЄС з продукцією з високим вмістом доданої вартості та підвищеного рівня технологічності. Однією з найбільш важливих передумов у цьому контексті є приєднання України до європейської системи сертифікації та визнання відповідності промислових виробів. Саме цей механізм, передбачений ст.57 Угоди, може помітно спростити для українських продуцентів вихід на єдиний ринок ЄС, оскільки замінить процедури сертифікації та підтвердження на території ЄС відповідними процедурами, що будуть здійснюватися безпосередньо на території України. Не випадково цей механізм спрощено назвали «промисловим безвізом», хоча цей термін і не є цілком доречним. Зокрема, виконання Угоди про асоціацію за 2019 рік сприяло виконанню національного завдання 8.1 «Забезпечити стійке зростання ВВП на основі модернізації виробництва, розвитку інновацій, підвищення експортного потенціалу, виводу на зовнішні ринки продукції з високою часткою доданої вартості».

- митні питання. Імплементация Угоди про асоціацію у сфері «Митні питання» сприяє досягненню Цілей сталого розвитку 8 «Гідна праця та економічне зростання», 16 «Мир, справедливість та сильні інститути» та 17 «Партнерство заради сталого розвитку». Зокрема, виконання Угоди про асоціацію за 2019 рік сприяло виконанню національних завдань 8.6. «Створити інституційні та фінансові можливості для самореалізації потенціалу економічно активної частини населення та розвитку креативної економіки», 16.7 «Підвищити ефективність діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування» та 17.1. «Посилити мобілізацію ресурсів із внутрішніх джерел, у т. ч. завдяки міжнародній підтримці країн, що розвиваються, для підвищення національної спроможності щодо збирання податків та інших доходів».

- підприємництво. Імплементація Угоди про асоціацію у сфері «Підприємництво» сприяє досягненню Цілей сталого розвитку 1 «Подолання бідності», 2 «Подолання голоду, розвиток сільського господарства», 5 «Гендерна рівність», 8 «Гідна праця та економічне зростання», 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура», 10 «Скорочення нерівності» та 11 «Сталий розвиток міст і громад». Зокрема, виконання Угоди про асоціацію за 2019 рік сприяло виконанню національного завдання 8.6 «Створити інституційні та фінансові можливості для самореалізації потенціалу економічно активної частини населення та розвитку креативної економіки».

- державні закупівлі. Імплементація Угоди про асоціацію у сфері «Державні закупівлі» сприяє досягненню Цілей сталого розвитку 1 «Подолання бідності», 8 «Гідна праця та економічне зростання», 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура», 10 «Скорочення нерівності», 11 «Сталий розвиток міст і громад», 12 «Сталий розвиток міст і громад» та 16 «Мир, справедливість та сильні інститути». Зокрема, виконання Угоди про асоціацію за 2019 рік сприяло виконанню національних завдань 12.7 «Сприяти забезпеченню сталої практики державних закупівель відповідно до національних стратегій і пріоритетів», 16.6. «Скоротити масштаби корупції» та 16.7 «Підвищити ефективність діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування».

- інтелектуальна власність. Імплементація Угоди про асоціацію у сфері «Інтелектуальна власність» сприяє досягненню Цілей сталого розвитку 4 «Якісна освіта», 8 «Гідна праця та економічне зростання», 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура», 11 «Сталий розвиток міст і громад» та 13 «Пом'якшення наслідків зміни клімату». Зокрема, виконання Угоди про асоціацію за 2019 рік сприяло виконанню національного завдання 9.5. «Створити фінансову та інституційну системи (інноваційну інфраструктуру), що забезпечуватимуть розвиток наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок».

- енергоефективність та ЖКГ. З метою імплементації Директиви 2012/27/ЄС від 25.10.2012 про енергетичну ефективність, розпорядженням Кабінету

Міністрів України від 14.08.2019 № 607-р «Про внесення зміни до розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 листопада 2015 р. № 1228» було здійснено розрахунок національної мети з енергоефективності первинного та кінцевого споживання енергії в Україні у 2020 році. У рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, ратифікованого Законом України «Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства» № 2787-VI від 15.12.2010, розпочато розроблення проекту Національного плану дій з енергоефективності на період до 2030 року. Наразі триває розробка проекту Закону України «Про енергетичну ефективність».

- енергетика. Імплементация Угоди про асоціацію у сфері «Енергетика» сприяє досягненню Цілей сталого розвитку 7 «Доступна та чиста енергія» та 13 «Пом'якшення наслідків зміни клімату». Зокрема, виконання Угоди про асоціацію за 2019 рік сприяло виконанню національних завдань 7.1. «Розширити інфраструктуру та модернізувати мережі для забезпечення надійного та сталого енергопостачання на основі впровадження інноваційних технологій», 7.2. «Забезпечити диверсифікацію постачання первинних енергетичних ресурсів», 7.3. «Збільшити частку енергії з відновлюваних джерел у національному енергетичному балансі, зокрема за рахунок введення додаткових потужностей об'єктів, що виробляють енергію з відновлюваних джерел» та 7.4. «Підвищити енергоефективність економіки».

- оподаткування. Імплементация Угоди про асоціацію у сфері «Оподаткування» сприяє досягненню Цілей сталого розвитку 1 «Подолання бідності», 8 «Гідна праця та економічне зростання», 10 «Скорочення нерівності», 12 «Відповідальне споживання та виробництво», 16 «Мир, справедливість та сильні інститути» та 17 «Партнерство заради сталого розвитку». Зокрема, виконання Угоди про асоціацію за 2019 рік сприяло виконанню національного завдання 16.6. «Скоротити масштаби корупції», 16.7 «Підвищити ефективність діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування» та 17.1. «Посилити мобілізацію ресурсів із внутрішніх джерел, у т. ч. завдяки

міжнародній підтримці країн, що розвиваються, для підвищення національної спроможності щодо збирання податків та інших доходів».

- транспорт, транспортна інфраструктура, поштові та кур'єрські послуги. Реструктуризація та оновлення транспортного сектору, а також поступова гармонізація діючих стандартів та політики з існуючими в ЄС – важливий пріоритет України згідно зі ст.368 Угоди про асоціацію. Транспорт сьогодні є однією з базових галузей економіки, яка у 2019р. сформувала 6,7% ВВП і на яку припало 6% загальної чисельності зайнятого населення.

Для реалізації інфраструктурних проектів мережі TEN-T 15 жовтня 2018р. на засіданні міністрів закордонних справ країн-членів Східного партнерства схвалено Індикативний план інвестиційних заходів у рамках TEN-T37. У рамках Програми фінансування «Ukraine Indicative TEN-T Investment Action Plan Projects» розпочато реалізацію 39 проектів загальною вартістю €4 378,9 млн. З них – 14 проектів (56% вартості проектів) – є довгостроковими до 2030р.; наразі виконуються три автомобільні, два залізничні та два авіаційні проекти на суму €1,3 млрд. (30%). До реалізації найближчим часом готуються ще 18 короткострокових проектів (14% вартості інвестиційної програми TEN-T)38.

У березні 2019р. Україна приєдналася до проектів у рамках механізму «З'єднання Європи» (Connecting Europe Facility, CEF)39, що дає можливість брати участь у спільних з державами-членами ЄС проектах, що стосуються транскордонної інфраструктури за напрямом цифровізації, безпеки та екологічності.

- сільське господарство. Аграрний сектор України забезпечує 12 % ВВП і близько 40 % валютних надходжень від експорту. В Україні налічується понад 33 тис. фермерських господарств (більше 70 % від загальної кількості економічно активних с/г підприємств). На підтримку розвитку фермерських господарств в Україні у 2019 році були безпосередньо бюджетовані витрати на суму 1 млрд грн. Держбюджетом на 2020 рік передбачено 4,4 млрд грн на програми підтримки, включаючи фермерські господарства.

Висновки до розділу 2

ЄС є найбільшим торговельним партнером України – на його частку припадає понад 40% всієї зовнішньої торгівлі України у 2019р. Водночас, сильну конкуренцію ЄС складає Китай. Крім того, традиційно значними залишаються обсяги торгівлі з Росією. Пандемія COVID-19, ймовірно, внесе тимчасові корективи, але поки можна спостерігати тенденцію до переорієнтації зовнішньої торгівлі України на ринки ЄС і Китаю. Угода про асоціацію продовжує відігравати визначальну роль у розвитку двосторонньої торгівлі, обсяги якої у 2019р. перевищили €43 млрд.

Угода про асоціацію створила значний потенціал для розвитку торгівлі та економічного зближення. Це відповідає інтересам обох сторін, надає Україні доступ до величезного ринку ЄС. Водночас, подальший розвиток торговельних відносин не означає інтеграції – хоча і є необхідною її передумовою. Для України розвиток торгівлі з ЄС є цінним інструментом прискорення темпів власного розвитку, тому цій тематиці традиційно приділяється значна увага.

Зусилля України найближчим часом будуть зосереджені на поглибленні економічної взаємозалежності, впровадженні т.зв. «промислового безвізу» (АСАА) та інтеграції до Єдиного цифрового ринку. Успіх у реалізації цих завдань збільшить шанси України на те, щоб уникнути сценарію «агропромислового придатку» ЄС. Ідеологія політичних та економічних трансформацій як основи подальшого зближення міститься в Угоді про асоціацію, що передбачає довгострокову та комплексну програму реформ із наголосом на зміцненні демократії та верховенстві права, посиленні державних інституцій, а також уваги до економічного зростання та захисту прав людини. В усіх випадках торгівля – основа європейських інтеграційних процесів – виступає рушійною силою змін.

ВИСНОВКИ

ЄС у співробітництві з Україною має конкретний прагматичний характер, перше місце (75%) займає економічна зацікавленість Брюсселя в українському ринку для товарів ЄС. Це зрозуміло з точки зору функціонування зони вільної торгівлі між Києвом і Брюсселем та помітного зростання частки товарів і послуг ЄС у системі українського імпорту. Другу позицію (66%) посідає «залучення кваліфікованих фахівців, дешевої робочої сили». Така оцінка очевидно зумовлена великими масштабами трудової міграції громадян України до країн ЄС (яка нині призупинена через пандемію COVID-19). Однак, цей інтерес країн ЄС, який спричиняє «відтік мізків» і «вимивання» з українського ринку праці кваліфікованої робочої сили навряд чи можна вважати сприятливим і позитивним для української сторони. Третю позицію (64%) посідає «зміцнення безпеки і стабільності на європейському континенті». Цей інтерес ЄС обумовлюється необхідністю спільного протистояння російській експансіоністській політиці на теренах Європи, врегулюванням збройного конфлікту на Сході України тощо.

Безумовно, ця проблематика є пріоритетною для Євросоюзу з огляду на його активну політику підтримки України у протистоянні російській агресії і політичні зусилля у переговорному процесі, в т.ч. в рамках Нормандського формату.

ЄС зацікавлений в розвитку демократії і ринкових реформ в Україні. Але для Брюсселя не є першочерговим пріоритетом досягнення Україною критеріїв членства в ЄС. Пояснюється це зокрема й тим, що ЄС, на фоні накопичення внутрішніх проблем, не готовий і не планує окреслити для України чіткі перспективи членства, немає консенсусу серед країн-членів ЄС з цього питання.

Сумніви викликає зацікавленість ЄС в імпорті української продукції. Також з різних причин не є першочерговим інтерес до України як транзитера енергоносіїв з Росії.

Фактори, що перешкоджають просуванню України до ЄС: високий рівень корупції в Україні, недостатній рівень економічного розвитку, брак стратегії нинішнього керівництва на європейському напрямі, а також російський фактор - гібридну агресію Москви, перешкоджання європейському руху України.

Завдяки допомозі ЄС та його держав-членів реалізуються сотні проектів розвитку транспортної інфраструктури, житлово-комунального господарства, підтримки малого і середнього бізнесу, енергоефективності тощо. Загальний обсяг фінансової та кредитної підтримки з боку ЄС у 2019 році склав 1,5 млрд євро. Загальний обсяг міжнародної технічної допомоги на кінець 2019 року склав 385,7 млн євро. Після запровадження зони вільної торгівлі товарообіг із ЄС постійно збільшується, і на сьогодні ЄС є найбільшим торговельним партнером України, на якого припадає 41,3 % від загального обсягу зовнішньої торгівлі товарами.

Україна виходить на ринок ЄС з новими товарами, серед яких все більшу частку починають займати товари з високим ступенем обробки. Зростають обсяги безмитного експорту в рамках тарифних квот. У 2019 році українські експортери використали 32 з 40 тарифних квот. Лібералізація торговельного режиму з ЄС та- Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2019 рік має наслідком зростання кількості українських компаній, які здійснюють експорт товарів до держав-членів ЄС.

У 2019 році 14 545 компаній постачали свою продукцію до єдиного європейського ринку. Збільшується кількість орієнтованих на Європу експортерів, які отримали статус уповноваженого експортера та можуть експортувати до ЄС без оформлення сертифікату EUR. На сьогодні таких підприємств вже 251. Також на законодавчому рівні було запроваджено інститут авторизованого економічного оператора, прийнято закон про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи, розпочалось впровадження програмного забезпечення для старту системи NCTS в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». К.: НІСД, 2014. 148 с.
2. Аракелян М. Р. Право Європейського Союзу : підручник / М. Р. Аракелян, М. Д. Василенко ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – О. : Фенікс, 2012. – 390 с.
3. Асоціація з ЄС: за перше півріччя 2018 року Україна виконала 41% зобов'язань / Інформаційне агентство. Київ, 2018.
4. Баймуратов М. О. Модифікації державного суверенітету в умовах європейської інтеграції в контексті взаємовідносин Європейського Союзу з державами-членами : монографія / М. О. Баймуратов, Ю. С. Хоббі. – Суми : Університет. кн., 2013. – 300 с.
5. Волошин Ю. О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти : монографія / Ю. О. Волошин. – К. : Логос, 2010. – 428 с.
6. Державний суверенітет в умовах європейської інтеграції : монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування ; за заг. ред.: Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк. – К. : Ред. журн. «Право України» ; Х. : Право, 2013. – Вип. 15. – 336 с. – (Академічні правові дослідження).
7. Європейський Союз і Україна: особливості взаємовідносин на сучасному етапі / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. – Х. : Оберіг, 2012. – Вип 1. – 76 с. – (Серія «Наукові доповіді»).
8. Європейський Союз: економіка, політика, право : енцикл. слов. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : ВПЦ «Київ. ун-т», 2011. – 368 с.
9. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2017 році / Урядовий офіс координації європейської та

євроатлантичної інтеграції за підтримки Представництва ЄС в Україні та проекту Association4U, що фінансується Європейським Союзом. Київ, 2018.

10. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу : монографія / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування ; за заг. ред. І. В. Яковюка. – К. : Ред. журн. «Право України» ; Х. : Право, 2013. – Вип. 14. – 208 с. – (Академічні правові дослідження).

11. Калина М.С. Євроінтеграційна політика України в контексті розширення Європейського Союзу. Державне управління: теорія та практика. 2005. № 2.

12. Консолідовані версії договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/С 83/01) : хрестоматія / упоряд. Б. В. Бабіна. – О. : Фенікс, 2012. – 294 с.

13. Кордон М. В. Європейська та євроатлантична інтеграція України : навч. посіб. / М. В. Кордон. – 2-ге вид. – К. : Центр учб. л-ри, 2010. – 172 с.

14. Нова Європа: як її бачать українці? Київ, 2018.

15. Новий світовий економічний порядок та глобальні виклики для України: монографія / В. Козюк, А. Крисоватий, Є. Савельєв та ін.; за наук. ред. проф. А. Крисоватого і Є. Савельєва. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 504 с.

16. Основи права Європейського Союзу : нормат. матеріали (із змінами, внесеними Лісабон. договором) / за заг. ред. М. В. Буроменського. – Х. : ФІНН, 2010. – 392 с. – (Бібліотека юриста).

17. Офіційний сайт ЄС, режим доступу: https://europa.eu/europeanunion/about-eu/countries_en

18. Петров Р. А. Транспозиція «acquis» Європейського Союзу в правові системи третіх стран : монографія / Р. А. Петров. – К. : Истина, 2011. – 384 с.

19. Право Європейського Союзу : підручник / за ред. В. І. Муравйова. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 704 с.

20. Решота В.В. Європейський союз: історичні, правові та інституційні основи : навч. посіб. / В. В. Решота. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2012. – 172 с.

21. Різник Н.П. Український вибір – євроінтеграція: економічні вигоди та історичні засади. Проблеми міжнародних відносин. 2016. № 8. С. 430–438.
22. Угода про асоціацію. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади. Київ, 2018.
23. Україна – Європейський Союз : збір. міжнар. договорів та ін. док. (1991–2009) / за ред. С. О. Камишева. – К. : Юстініан, 2010. – 608 с.
24. Чому «Європа» має значення. Європеїзація законодавчого процесу та парламентських практик в Україні : аналіт. звіт Лаб. законодат. ініціатив. – К., 2010. – 74 с.
25. Чугаєв О. А. Валютна інтеграція в Європейському Союзі : навч. посіб. / О. А. Чугаєв ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. – К. : Київ. ун-т, 2010. – 191 с.
26. Шпакович О. М. Вплив актів міжнародних організацій на внутрішні правопорядки держав-членів: теорія і практика : монографія / О. М. Шпакович ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2011. – 415 с.
27. Яковюк І. В. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз : монографія / І. В. Яковюк ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Право, 2013. – 760 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Список країн-членів Європейського Союзу (станом на 1 лютого 2020 року)

	Австрія	Австрійська Республіка	1 січня 1995
	Бельгія	Королівство Бельгія	25 березня 1957
	Болгарія	Республіка Болгарія	1 січня 2007
	Греція	Грецька Республіка	1 січня 1981
	Данія	Королівство Данія	1 січня 1973
	Естонія	Республіка Естонія	1 травня 2004
	Ірландія	Республіка Ірландія	1 січня 1973
	Іспанія	Королівство Іспанія	1 січня 1986
	Італія	Італійська Республіка	25 березня 1957
	Кіпр	Республіка Кіпр	1 травня 2004
	Латвія	Латвійська Республіка	1 травня 2004
	Литва	Литовська Республіка	1 травня 2004
	Люксембург	Велике Герцогство Люксембург	25 березня 1957
	Мальта	Республіка Мальта	1 травня 2004
	Нідерланди	Королівство Нідерландів	25 березня 1957
	Німеччина	Федеративна Республіка Німеччини	25 березня 1957
	Польща	Республіка Польща	1 травня 2004
	Португалія	Португальська Республіка	1 січня 1986
	Румунія	Румунія	1 січня 2007
	Словаччина	Республіка Словаччина	1 травня 2004

	Словенія	Республіка Словенія	1 травня 2004
	Угорщина	Республіка Угорщина	1 травня 2004
	Фінляндія	Фінляндська Республіка	1 січня 1995
	Франція	Французька Республіка	25 березня 1957
	Хорватія	Республіка Хорватія	1 липня 2013
	Чехія	Чеська Республіка	1 травня 2004
	Швеція	Королівство Швеція	1 січня 1995

Шенгенська зона

Інституції ЄС

